

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

**SPRÁVA
O DODRŽIAVANÍ PRÁV DIEŤAŤA
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE
ZA ROK 2009**

(Na základe doterajších skúseností s prípravou správy, ako aj zahraničnej praxe, sme sa rozhodli pre následnú dvojročnú periodicitu národnej správy o dodržiavaní práv dieťaťa, pretože väčšina aktivít v tejto oblasti presahuje ročný horizont a tým nie je možné podať čitateľom ucelenejšiu informáciu)

BRATISLAVA 2010

Autori: Peter Guráň, Eliška Rusňáková

Redakčná úprava: Anna Zachová

Technická úprava: Helena Podlesná

© Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava 2010

Obsah

Úvod	4
1. Legislatívne úpravy v oblasti politiky pre deti a rodinu v SR	6
2. Aktivity OSN v oblasti ochrany práv detí	16
2.1. Článok 12 Dohovoru o právach dieťaťa	16
2.2. Príprava Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa.....	21
3. Aktivity Rady Európy zamerané na zákaz fyzických trestov detí.....	23
3.1. Násilie na deťoch	23
4. Monitoring reedukačných centier	28
5. Kazuistiky prípadov porušovania práv detí (voľné, čiastkové)	34
6. Prílohy – štatistiky z oblasti ochrany práv detí	38
Použitá literatúra a zdroje	50

Úvod

Rok 2009 bol rokom hodnotenia aj nových plánov v oblasti práv dieťaťa – pretože 20. novembra uplynulo 20 rokov od prijatia Dohovoru OSN o právach dieťaťa.¹ Tento historický okamih bol dôvodom na viaceré podujatia a konferencie vo väčšine krajín sveta, ktoré nielen hodnotili doterajší vývoj, ale sa aj zamýšľali nad ďalšími, najmä efektívnejšími možnosťami rozvoja a implementácie tohto najvýznamnejšieho dokumentu v oblasti práv detí.

Slovensko nebolo v tomto ohľade výnimkou. UNICEF, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Verejný ochranca práv a mnohé mimovládne organizácie zorganizovali viacero podujatí venujúcich sa tejto téme.

Rok 2009 bol zároveň prvým rokom implementácie Národného akčného plánu pre deti prijatého v januári 2009 vládou SR,² v ktorom sú zohľadnené odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa v Ženeve.

Pri napĺňaní cieľov toho dokumentu však nemôžeme byť celkom spokojní. Hoci sa nesporne dosiahli určité úspechy, dlho očakávané zmeny v oblasti inštitucionálnych mechanizmov na ochranu práv detí ostali v teoretickej rovine a v prípade zriadenia nezávislej inštitúcie ochrany práv detí ani to nie.

V apríli 2009 bol pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR zriadený Výbor ministrov pre deti. Išlo o dôležitú inštitucionálnu zmenu, pretože výbor ako národná autorita koordinácie politik na ochranu práv dieťaťa má riešiť zásadné otázky z oblasti práv dieťaťa a výkonu týchto práva, avšak funkčnosť tohto výboru bola v roku 2009 minimálna, pretože v priebehu celého roku ani raz nezasadal.

V súvislosti s inštitucionálnym zabezpečením ochrany práv detí v Slovenskej republike bol v NAP opätovne nastolený, žiaľ už chronický, problém zriadenia nezávislej inštitúcie ochrany práv detí na monitorovanie implementácie Dohovoru v súlade s Parížskymi zásadami. Neexistenciu takejto „nezávislej inštitúcie zodpovedajúcim zložením a zdrojovým zabezpečením a s mandátom pravidelného monitorovania a hodnotenia pokroku pri implementácii Dohovoru a ktorá by bola oprávnená prijímať a adresovať sťažnosti o porušení práv dieťaťa“ vytkol Slovenskej republike už v roku 2000 a opätovne v roku 2007 Výbor

---

¹ Dohovor o právach dieťaťa prijatý 20. novembra 1989 v New Yorku na pôde OSN, pre Slovenskú federatívnu republiku nadobudol platnosť 6. februára 1991 (Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.).

² Uznesenie vlády SR č. 94, z 28. januára 2009 k návrhu národného akčného plánu pre deti na roky 2009 – 2012.

OSN pre práva dieťaťa pri posudzovaní prvej a druhej periodickej správy o opatreniach prijatých na uplatňovanie práv stanovených v Dohovore a o pokroku, ktorý sa dosiahol pri uplatňovaní týchto práv.

V rámci NAP bolo síce schválené zriadenie tejto inštitúcie pri verejnom ochrancovi práv, ale samotné uznesenie vlády o tejto skutočnosti nehovorí. Obsahuje však úlohu predložiť do 30. 12. 2009 na rokovanie vlády analýzu potrebných zmien právnej úpravy verejnej ochrany práv dieťaťa podľa Dohovoru o právach dieťaťa a návrh spôsobu právnej úpravy verejnej ochrany detí vo vnútroštátnom právnom poriadku. Podľa vedomostí Strediska táto úloha nebola splnená a iniciatívu prevzala Komisia expertov, zriadená na jar 2010 pri Úrade vlády SR, za účelom prípravy tejto analýzy a navrhnutia spôsobu zriadenia nezávislej inštitúcie na ochranu práv dieťaťa.

V minulom roku bolo uskutočnených viacero legislatívnych úprav v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí, dávok sociálneho zabezpečenia, ktoré by mali prispieť k lepšej ochrane dieťaťa a najmä pomoci mladým rodinám.

V našej správe sme sa pokúsili podať stručný prehľad aktivít v oblasti ochrany práv detí, tak na medzinárodnej úrovni, ako aj na Slovensku.

Snažili sme sa poskytnúť relevantné informácie z tejto oblasti a zároveň vytvoriť priestor na diskusiu ako ďalej pokračovať v implementácii Dohovoru o právach dieťaťa, v sociálnej politike ochrany rodín s dieťaťom v duchu naplnenia článku 3 Dohovoru, ktorý hovorí, že:

- *Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí,...*
- *Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov,...*
- *Štáty zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi,...*

Viacere aktivity pri naplňaní tohto článku sa už začali, či boli iniciované a premietnuté do NAP. Domnievame sa však, že predovšetkým v rovine realizácie práv dieťaťa treba zvýšiť odhodlanie zohľadňovať práva detí vo všetkých politikách štátu, ktoré sa ich dotýkajú.

Peter Guráň

1. Legislatívne úpravy v oblasti politiky pre deti a rodinu v SR ³

V priebehu roku 2009 boli do právnych noriem podporujúcich rodiny s deťmi zavedené viaceré nové zákony a novely v oblasti podpory rodín s deťmi, ktoré formou dávok priamej finančnej podpory či nepriamej, mali za cieľ zlepšiť životné podmienky, najmä mladých rodín a čiastočne kompenzovať zhoršujúcu sa ekonomickú situáciu.⁴

Väčšina legislatívnych opatrení bola zameraná na finančné úpravy a zmeny dávkového systému podpory rodín, pričom sa systém stáva pomerne komplikovaný a menej prehľadný pre jeho adresátov.

⇒ **Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosti o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. januára 2009**

Zákon o príspevku na starostlivosť o dieťa zaviedol adresný nástroj podpory rodín s deťmi v záujme vytvorenia podmienok na zosúladenie ich rodinného, osobného a pracovného života, ako aj vytvorenia podmienok na zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti mladých rodičov, udržania si zamestnania a uľahčenia návratu do zamestnania rodičov starajúcich sa o maloleté deti.

Zákon o príspevku na starostlivosť o dieťa v nadväznosti na štátnu sociálnu dávku – rodičovský príspevok umožňuje rodine vybrať si z viacerých alternatív podpory štátu určenej rodičom na starostlivosť o dieťa do troch rokov veku, resp. do šesť rokov veku. Vytvára pre rodičov priestor na voľbu takej formy starostlivosti o dieťa v priebehu jeho prvých troch rokov života, ktorá najviac zodpovedá aktuálnym potrebám dieťaťa alebo rodiča, pričom akceptuje aj rozhodnutie rodiča vykonávať zárobkovú činnosť alebo sa zúčastňovať na vzdelávacích aktivitách formou stredoškolského štúdia alebo vysokoškolského štúdia, resp. doktorandského štúdia.

Po zavedení príspevku na starostlivosť o dieťa od 1. januára 2009 si môže rodič vybrať medzi rodičovským príspevkom, ktorý sa bude aj naďalej poskytovať podľa platnej legislatívy a príspevkom na starostlivosť o dieťa podľa toho, ktorá dávka viac vyhovuje

---

³ Spracované na základe podkladov J. Kostanjevcovej, MPSVR SR.

⁴ Opatrenie MPSVR SR č. 252/2009/ Z. z. o úprave životného minima, ktorým sa s účinnosťou od 1. 7. 2009 zvýšili sumy životného minima o 3,5 %. Opatrenie MPSVR SR č. 325/2009 Z. z. o ustanovení súm príspevkov na podporu náhradnej rodinnej starostlivosti, ktorým sa s účinnosťou od 1. 9. 2009 zvýšili sumy predmetných jednorázových a opakovaných príspevkov o 3,5 %. Opatrenie MPSVR SR č. 326/2009 Z. z. o ustanovení sumy rodičovského príspevku, ktorým sa s účinnosťou od 1. 9. 2009 zvýšila suma rodičovského príspevku o 3,5 %. Opatrenie MPSVR SR č. 516/2009 Z. z. o úprave súm prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa, ktorým sa s účinnosťou od 1. 1. 2010 prvýkrát zvýšili sumy prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa o 3,5 %.

potrebám jeho rodiny. V priebehu prvých troch rokov od narodenia dieťaťa môže rodič podľa potreby aj viackrát prejsť z rodičovského príspevku na príspevok na starostlivosť o dieťa a opačne. Zároveň sa vylučuje možnosť poskytovať rodičovi súčasne obidve dávky.

Príspevkom na starostlivosť o dieťa sa poskytuje finančná podpora na každé dieťa tým rodičom, ktorí sa rozhodnú vykonávať zárobkovú činnosť a počas tohto obdobia zabezpečia starostlivosť o svoje maloleté dieťa inou právnickou osobou alebo fyzickou osobou.

Zákonom o príspevku na starostlivosť o dieťa sa nepriamo vytvára priestor na vznik a rozvoj flexibilnejších služieb starostlivosti o dieťa v domácom prostredí dieťaťa alebo mimo neho v zariadeniach zriaďovaných rôznymi právnickými osobami a fyzickými osobami. Rozširuje sa tým možnosť vytvárania nových pracovných miest a pracovného uplatnenia najmä pre osoby so stredoškolským vzdelaním a vysokoškolským vzdelaním príslušného smeru v oblasti pracovnej činnosti poskytovania starostlivosti o maloleté deti.

So zavedením príspevku na starostlivosť o dieťa úzko súvisela aj nová legislatívna úprava rodičovského príspevku, s účinnosťou od 1. januára 2010. Cieľom je podporiť rodičovským príspevkom vo vyššej sume rodičov, ktorí sa rozhodnú zabezpečovať starostlivosť o svoje dieťa osobne a v dôsledku toho stratia na istý čas príjmy zo zárobkovej činnosti. Rodičovský príspevok je aj naďalej určený iba rodičovi, pričom počet detí do troch rokov veku jeho výšku neovplyvní.

Novela zákona o rodičovskom príspevku platného do 31. 12. 2009, ktorá bola súčasťou návrhu zákona, mala za cieľ zachovať v období do prijatia nového zákona o rodičovskom príspevku poskytovanie tejto dávky rodičovi aj po nadobudnutí účinnosti zákona o príspevku na starostlivosť o dieťa za predpokladu, že sa tak rodič rozhodne.

O príspevok na starostlivosť o dieťa môžu požiadať aj rodičia, ktorí zabezpečili v čase výkonu zárobkovej činnosti starostlivosť o svoje dieťa jeho umiestnením v materskej škole, v dôsledku čoho podľa platnej legislatívy stratili nárok na rodičovský príspevok.

V článku III *zákona o príspevku na starostlivosť o dieťa* je novela zákona č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa, ktorá odstraňuje nezrovnalosti súvisiace s prednostným nárokom na rodičovský príspevok pred opakovaným príspevkom náhradnému rodičovi, v dôsledku čoho nie je možné poskytnúť zvýšenie tohto príspevku pri starostlivosti o troch a viac zverených súrodencov.

Zároveň sa jednoznačne v zákone upravila pre dieťa v pestúnskej starostlivosti problematika výživného, ktoré je vyššie ako poskytovaný opakovaný príspevok dieťaťu. Podľa

§ 51 zákona o rodine⁵ súd pri rozhodovaní o zverení dieťaťa do pestúnskej starostlivosti určí rozsah vyživovacej povinnosti rodičom, resp. iným fyzickým osobám povinným poskytovať maloletému dieťaťu výživné a súčasne im uloží povinnosť, aby výživné poukazovali orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Na toto ustanovenie nadväzuje § 5 ods. 5 zákona č. 627/2005 Z. z., podľa ktorého sa takéto výživné vo výške opakovaného príspevku dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti stáva príjmom štátneho rozpočtu. Ak je výživné vyššie ako opakovaný príspevok dieťaťu, rozdiel medzi výživným a týmto príspevkom patrí dieťaťu.

V praxi však tento rozdiel úrad dieťaťu poukazoval len v tom prípade, ak si rodič dieťaťa súdom uloženú povinnosť plnil. Ak povinná osoba túto povinnosť neplnila a výživné úradu nepoukazovala, úrad rozdiel neposkytoval a neposkytoval dieťaťu výživné ani v prípade, ak z dôvodu výšky jeho príjmu napr. sirotského dôchodku, nevznikol nárok na opakovaný príspevok dieťaťu. Tento postup úradov znevýhodňoval deti zverené do pestúnskej starostlivosti, pretože nemohli požiadať o náhradné výživné, keďže ich nárok na výživné rozhodnutím súdu prešiel na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

Novou právnou úpravou sa zabezpečí, že aj keď rodičia neplnia súdom uloženú vyživovaciu povinnosť, úrad rozdiel medzi výživným a opakovaným príspevkom dieťaťu alebo celé výživné, dieťaťu poskytne a je na úrade, aby sa plnenia zo strany povinných rodičov domáhal všetkými dostupnými spôsobmi.

Z podkladov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny vyplýva, že v pestúnskej starostlivosti je zverených 111 detí, u ktorých je výživné vyššie ako poskytovaný opakovaný príspevok dieťaťu. Z tohto počtu úrady tento rozdiel neposkytovali v 78 prípadoch, z toho je 51 jednostranne osirelých detí, ktorým vzhľadom na výšku sirotského dôchodku sa neposkytoval ani opakovaný príspevok dieťaťu.

⇒ **Zákon č. 571/2009 o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. januára 2010**

Nová právna úprava rodičovského príspevku tvorí neoddeliteľnú súčasť právnych úprav, na základe ktorých štát aktívne podporuje rodiny s deťmi a prispieva na finančné zabezpečenie rodičov, ktorí sa starajú o dieťa do troch rokov veku alebo o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom do šesť rokov veku. Nový zákon o rodičovskom príspevku v nadväznosti na štátnu sociálnu dávku, príspevok na starostlivosť o dieťa, ktorý bol zavedený od 1. januára 2009, umožňuje rodine vybrať si z viacerých alternatív podpory štátu určenej

---

⁵ Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

týmto rodinám. Nové legislatívne úpravy vytvárajú pre rodičov priestor na voľbu takej formy starostlivosti o dieťa v priebehu jeho prvých rokov života, ktorá najviac zodpovedá aktuálnym potrebám dieťaťa alebo rodiča, pričom sa v plnom rozsahu akceptuje rozhodnutie rodiča osobne sa starať o dieťa alebo vykonávať zárobkovú činnosť, prípadne sa zúčastňovať na vzdelávacích aktivitách formou stredoškolského štúdia alebo vysokoškolského štúdia.

Osobná starostlivosť rodičov, predovšetkým matky o dieťa do troch rokov veku, patrí u nás k dlhodobo preferovanej forme starostlivosti, ktorá má svoje historické pozadie a ktorá zároveň napĺňa potreby detí v útlom veku. K dosiahnutiu súladu týchto dvoch zdanlivo protichodných cieľov – intenzívnou osobnou starostlivosťou o dieťa a zároveň úspešným uplatnením sa na trhu práce, je možné prispieť aj prijímaním opatrení na zosúladenie rodinného, pracovného a osobného života rodičov pri plnom rešpektovaní potrieb dieťaťa. Jedným z takýchto opatrení môže byť aj nová právna úprava rodičovského príspevku, ktorú dopĺňa novozavedený príspevok na starostlivosť o dieťa.

Rodičovský príspevok sa poskytuje *len rodičom, ktorí sa rozhodnú pre osobnú starostlivosť o dieťa a popri tejto starostlivosti nevykonávajú zárobkovú činnosť*. Rodičovský príspevok sa zvyšuje tak, aby saturoval stratu pracovných príjmov rodiča aspoň na minimálnej úrovni, poskytuje sa v dvoch výškach:

- *Pre rodičov, ktorí boli pred narodením dieťaťa nezamestnaní, resp. pracovali len krátkodobo*, dočasne, navrhuje sa poskytovať rodičovský príspevok na terajšej úrovni so zachovaním jeho každoročnej valorizácie v závislosti od zmeny životného minima.
- *Pre rodičov, ktorí sa rozhodli pre osobnú starostlivosť o dieťa a stratili svoj pracovný príjem*, sa do dvoch rokov veku dieťaťa poskytuje rodičovský príspevok v sume zodpovedajúcej čistej mesačnej minimálnej mzde. Zároveň sa umožňuje, aby sa obaja rodičia pri osobnej starostlivosti o dieťa mohli striedať bez zníženia sumy rodičovského príspevku.

Rodičom, ktorí sa rozhodnú pre vstup, resp. návrat na trh práce ešte pred skončením nároku na rodičovský príspevok sa v rámci novelizácie zákona č. 561/2008 Z. z. zaviedlo poskytnutie nového jednorazového príspevku vo výške 25 % sumy rodičovského príspevku, na ktorý má rodič nárok. V prípade, ak rodičovi, ktorému bol jednorazový príspevok poskytnutý, vznikne z dôvodu osobnej starostlivosti o dieťa opakovane nárok na rodičovský príspevok, sa tento poskytuje vo výške 75 % zo sumy rodičovského príspevku za príslušné kalendárne mesiace. Týmto sa umožňuje rodičom slobodné a flexibilné rozhodovanie o forme starostlivosti o dieťa do troch rokov veku podľa potrieb dieťaťa, resp. rodičov dieťaťa.

Vzhľadom na skutočnosť, že sa každoročne zvyšuje počet detí narodených mimo územia SR a v záujme poskytovania finančnej podpory rodičom týchto detí, ktorí sa po pôrode vracajú s deťmi späť na Slovensko, upúšťa sa od podmienky trvalého pobytu dieťaťa na území SR. Týmto sa umožní poskytovať rodičovský príspevok aj v období zdlhávajúcего vybavovania slovenského ekvivalentu rodného listu dieťaťa, čo je podmienkou na prihlásenie dieťaťa na trvalý pobyt na území SR. Rodičovský vzťah k dieťaťu bude mať rodič možnosť, v takomto prípade, preukázať nielen rodným listom dieťaťa vydaného osobitnou matrikou, ale aj rodným listom alebo iným obdobným dôkazom o narodení dieťaťa v cudzine.

Za rodičov, ktorí sa rozhodnú pre osobnú starostlivosť o dieťa a ktorým sa poskytuje rodičovský príspevok, platiteľom poistného na starobné poistenie, invalidné poistenie a zdravotné poistenie je štát.

V článku II zákona o rodičovskom príspevku sú zmeny a doplnenia zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Novela zákona o príspevku na starostlivosť o dieťa zavádza od 1. 1. 2010 *jednorazový príspevok rodičom*, ktorí zabezpečujú starostlivosť o dieťa do troch rokov veku alebo do šesť rokov veku, ak ide o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom.

Príspevok je určený na uľahčenie návratu rodičov na trh práce a na začatie vykonávania zárobkovej činnosti a jeho cieľom je prispieť rodičom na prvotné výdavky spojené so zabezpečením starostlivosti o dieťa inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou. Jednorazový príspevok je adresný nástroj podpory rodín s deťmi v záujme vytvorenia podmienok na zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti rodičov starajúcich sa o maloleté deti.

Jednorazový príspevok rodičom dopĺňa novozavedenú sociálnu dávku – príspevok na starostlivosť o dieťa a v úzkom prepojení s novou právnou úpravou rodičovského príspevku vytvára podmienky a priestor pre možnosť slobodného rozhodnutia sa rodičov v otázke dĺžky poskytovania osobnej starostlivosti o dieťa. Jednorazový príspevok uľahčuje rodičom urobiť prvý krok pri spätnom návrate z materskej alebo rodičovskej dovolenky na trh práce.

Poskytnúť jednorazový príspevok rodičovi možno raz v priebehu troch rokov resp. šesť rokov. Poskytnutie príspevku zároveň nebráni rodičom vrátiť sa späť na rodičovskú dovolenku v priebehu prvých troch resp. šesť rokov života dieťaťa napr. z dôvodu straty zamestnania alebo zhoršenia zdravotného stavu dieťaťa, ktorý by si vyžadoval osobnú a zvýšenú starostlivosť zo strany rodiča.

Výška jednorazového príspevku je odvodená od sumy rodičovského príspevku, ktorú rodič v dôsledku vstupu, resp. návratu na trh práce nevyčerpá a predstavuje 25 % tejto nevyčerpanej sumy.

V článku III zákona o rodičovskom príspevku je upravené znenie § 3 odseku 6 zákona č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov z dôvodu odstránenia aplikačných nejasností tohto ustanovenia v praxi.

Príspevok pri narodení dieťaťa je z hľadiska legislatívy EÚ rodinná dávka, ktorá nepodlieha koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia podľa Nariadenia Rady (ES) č. 1408/71, ale ktorú si môže zamestnankyňa, resp. zamestnanec uplatniť v krajine, v ktorej vykonáva zárobkovú činnosť ako sociálnu výhodu podľa Nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 o voľnom pohybe pracovníkov v rámci spoločenstva. Miesto narodenia dieťaťa je z hľadiska uplatnenia tejto sociálnej výhody nepodstatné. Navrhované znenie odstráni zároveň riziko duplicitnej výplaty príspevku pri narodení dieťaťa príslušnou inštitúciou inej krajiny a zároveň aj príslušnou inštitúciou na území SR.

⇒ **Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 572/2009, ktorým sa upravujú sumy dávky v hmotnej núdzi a sumy príspevku na bývanie s účinnosťou od 1. septembra 2009**

Podľa § 17 ods. 4 zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov sumy uvedené v § 10 až 14 zákona 599/2003 môže upraviť k 1. septembru kalendárneho roka vláda SR nariadením.

Občanovi, ktorý je v hmotnej núdzi a fyzickým osobám, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú pri splnení podmienok patrí dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi, a to príspevok na zdravotnú starostlivosť, aktivačný príspevok, príspevok na bývanie a ochranný príspevok.

Od 1. januára 2004, keď zákon nadobudol účinnosť, sa sumy dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi upravovali viackrát.

V dôsledku dopadov svetovej hospodárskej krízy bolo potrebné upraviť sumy dávky v hmotnej núdzi a príspevku na bývanie.

Od 1. septembra 2009 nariadením vlády SR sú upravené sumy dávky v hmotnej núdzi a príspevku na bývanie. Pri úprave uvedených súm je zohľadnený rast životných nákladov nízkopříjmových domácností, ktorý podľa údajov Štatistického úradu SR bol za rozhodujúce

obdobie 3,5 %. Za rozhodujúce obdobie sa považuje obdobie od apríla predchádzajúceho kalendárneho roku do apríla bežného kalendárneho roku. Ide o jeden z indexov, ktorým sa upravujú sumy životného minima vždy k 1. júlu kalendárneho roka.

Sumy dávok v hmotnej núdzi upravené nariadením vlády Slovenskej republiky

Dávka v hmotnej núdzi	Platná suma	Upravená suma	Absolútny rozdiel
- jednotliviec bez detí	58,43 € <i>1 760,26 Sk</i>	60,50 € <i>1 822,62 Sk</i>	2,07 € <i>62,36 Sk</i>
- jednotliviec s dieťaťom 1 až 4	109,54 € <i>3 300,00 Sk</i>	115,10 € <i>3 467,50 Sk</i>	5,56 € <i>167,50 Sk</i>
- jednotliviec s dieťaťom 5 a viac	159,34 € <i>4 800,28 Sk</i>	168,20 € <i>5 067,19 Sk</i>	8,86 € <i>266,92 Sk</i>
- dvojica bez detí	101,58 € <i>3 060,20 Sk</i>	105,20 € <i>3 169,26 Sk</i>	3,62 € <i>109,06 Sk</i>
- dvojica s dieťaťom 1 až 4	150,04 € <i>4 520,11 Sk</i>	157,60 € <i>4 747,86 Sk</i>	7,56 € <i>227,75 Sk</i>
- dvojica s dieťaťom 5 a viac	201,16 € <i>6 060,15 Sk</i>	212,30 € <i>6 395,75 Sk</i>	11,14 € <i>335,60 Sk</i>
Príspevok na zdravotnú starostlivosť	2,00 € <i>60,25 Sk</i>	2,00 € <i>60,25 Sk</i>	0,00 €
Zvýšenie DHN pre tehotné ženy	12,95 € <i>390,13 Sk</i>	13,50 € <i>406,70 Sk</i>	0,55 € <i>16,57 Sk</i>
Dávka rodičom starajúcim sa o dieťa do 1 roka veku	12,95 € <i>390,13 Sk</i>	13,50 € <i>406,70 Sk</i>	0,55 € <i>16,57 Sk</i>
Dávka na vzdelávanie pre dieťa	16,60 € <i>500,09 Sk</i>	17,20 € <i>518,17 Sk</i>	0,60 € <i>18,08 Sk</i>
Príspevok na bývanie			
- jedna osoba	52,12 € <i>1 570,17 Sk</i>	55,80 € <i>1 681,03 Sk</i>	3,68 € <i>110,86 Sk</i>
- jeden a viac osôb	83,32 € <i>2 510,10 Sk</i>	89,20 € <i>2 687,24 Sk</i>	5,88 € <i>177,14 Sk</i>
Aktivačný príspevok	63,07 € <i>1 900,05 Sk</i>	63,07 € <i>1 900,05 Sk</i>	0,00 €
Ochranný príspevok	63,07 € <i>1 900,05 Sk</i>	63,07 € <i>1 900,05 Sk</i>	0,00 €

V rámci valorizácie dávky v hmotnej núdzi sa uplatňuje vyššie percento valorizácie v porovnaní s rastom životných nákladov nízkopríjmových domácností u rizikových skupín, a to neúplné rodiny, t. j. jednotlivcov s deťmi a viacdtné rodiny, keďže ide o skupiny najviac ohrozené rizikom chudoby. Z posledného harmonizovaného zisťovania o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR – EU SILC 2007 je zrejmé, že napriek celkovému zníženiu miery rizika chudoby na Slovensku (11 %), bolo rizikom chudoby ohrozených 26 % neúplných rodín najmenej s jedným závislým dieťaťom a 26 % rodín s 3 alebo viac závislými deťmi.

Vzhľadom na rast výdavkov, okrem iného aj na bývanie, sa uplatnilo vyššie percento valorizácie v porovnaní s rastom životných nákladov nízkopríjmových domácností.

Valorizácia sa neuplatňuje pri príspevku na zdravotnú starostlivosť, pri ochrannom príspevku a aktivačnom príspevku.

⇒ **Zákon o rodine č. 36/2005 Z. z. o rodine a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. júla 2010**

Cieľom novelizácie zákona o rodine, ktorá bude účinná až od 1. júla 2010 bolo zaviesť do praxe slovenských súdov a porozvodovej starostlivosti osvedčený systém striedavej starostlivosti o deti po rozvode rodičov. Striedavá starostlivosť zabezpečuje dieťaťu primeraný kontakt s obidvoma rodičmi, redukuje porozvodovú traumatizáciu detí, prispieva k citovej vyrovnanosti a zdravému psychickému vývoju detí. Striedavá starostlivosť sa na základe skúseností viacerých krajín, ako USA, SRN, Nórsko a Česká republika ukazuje ako najlepšia a najefektívnejšia forma porozvodovej starostlivosti o deti.

Podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru „*Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.*“

Podľa čl. 18 ods. 1 Dohovoru „*Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia, alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.*“

Striedavá starostlivosť o dieťa znamená, že dieťa sa zverí do starostlivosti striedavo jednému a druhému rodičovi na presne stanovené časové obdobie opakovane. Súd zároveň vymedzí práva a povinnosti rodičov uplatňujúce sa počas týchto časových období.

V súhrnnej Správe o stave rodovej rovnosti na Slovensku a o činnosti Rady vlády SR pre rodovú rovnosť za rok 2008, ktorá bola schválená vládou 8. 4. 2009 a Národná rada SR túto správu odobrila na svojej 44. schôdzi, sa uvádza: „*Rodová rovnosť je základným atribútom právnej a sociálne spravodlivej demokratickej spoločnosti a jej dosiahnutý stupeň je ukazovateľom uplatňovania demokratických princípov ... vzhľadom aj na zvyšujúcu sa rozvodovosť je dôležitým ukazovateľom rodovej rovnosti v oblasti rodiny počet jednorodičovských rodín. Väčšina detí býva po rozvode pridelená matkám, pričom zákon o rodine neumožňuje striedavú starostlivosť*“.

Otcovia v SR majú záujem o porozvodovú starostlivosť o dieťa. Prax súdov v SR je žiaľ taká, že rodič, ktorému nie je dieťa zverené do starostlivosti (v drvivej väčšine otec), sa môže s dieťaťom stykať, na základe súdneho rozhodnutia, väčšinou 2x do mesiaca cez víkend.

Medzi odporúčaniami, ktoré sú uvedené v prílohe (2 d) Národnej stratégie rodovej rovnosti na roky 2009 – 2013 sa uvádza: „*V záujme prekonania rodových rozdielov v domácej sfére treba prepracovať a nanovo definovať rodinnú politiku v SR a zosúladiť ju s politikou a princípmi rodovej rovnosti.*“⁶

Aj vedecká konferencia *Dieťa v ohrození XVIII. – Poruchy správania a ich riešenie*, ktorá sa konala v Bratislave v decembri 2009, poukázala na potrebu novelizovať zákon o rodine. Novela zákona reaguje na *Dohovor o právach dieťaťa*. Využité bolo porovnanie s úpravou zákona o rodine v Českej republike. Inšpiráciou bol aj nemecký *Cochemský model opatrovníckeho súdu* – podstatou tohto modelu je prevrátenie logiky opatrovníckej regulácie: *namiesto vybalancovania práva dieťaťa na obidvoch rodičov a práva rodičov na výchovu, je sudcovský imperatív, že je spoločnou rodičovskou povinnosťou dieťa aj po rozchode vychovávať.*

Zmena zákona o rodine poskytne súdom možnosť využiť striedavú starostlivosť a tým tlmieť rozvodové a porozvodové súboje o deti medzi rodičmi. Je žiaľ bežnou praxou, že rodič, ktorému bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti bráni druhému rodičovi v styku s dieťaťom a je žiaľ bežné i to, že rodič, ktorému bolo dieťa zverené do starostlivosti, dieťa proti druhému rodičovi štvie, ohovára druhého rodiča, či inak psychicky vplýva na dieťa, aby toto dieťa nemalo rado druhého rodiča.

---

⁶ Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009–2013, Príloha 2d.

Súčasná situácia pri vykonateľnosti rozhodnutí o styku s deťmi je viac ako zlá, prierahy v samotnom konaní a prierahy pri výkone rozhodnutia spôsobujú, že vzťah medzi rodičom, ktorý má záujem sa so svojím dieťaťom stretávať a týmto dieťaťom úplne zanikne, resp. oslabí sa tak, že rodič a dieťa stratia záujem tento vzťah vôbec ešte riešiť, pokračovať v ňom, či rozvíjať ho. Zároveň však stratia ďalšiu dôležitú vec – presvedčenie, že štát, ktorého sú občanmi, je pripravený a schopný poskytnúť akúkoľvek ochranu ich zákonným právam. Predpokladá sa, že zmena zákona bude minimalizovať uvedené riziká – skúsenosti z krajín, kde je v praxi aplikovaná striedavá starostlivosť to potvrdzujú.

2. Aktivity OSN v oblasti ochrany práv detí

2.1. Článok 12 Dohovoru o právach dieťaťa⁷

V júni 2009 Výbor OSN pre práva dieťaťa schválil v poradí už dvanáste „General comment“, ktoré podrobne vysvetľujú filozofiu a implementačné mechanizmy jednotlivých článkov Dohovoru. V tomto prípade išlo o mimoriadne interpretačne citlivý a zároveň dôležitý článok 12. Medzi odborníkmi na práva dieťaťa a aktivistami v oblasti práv dieťaťa niet pochyb, že právo dieťaťa byť vypočuté, článok 12 Dohovoru, má osobitný význam. Už prvý Výbor pre práva dieťaťa založený v roku 1991 na monitorovanie tohto Dohovoru, rozhodol, že článok 12 začleňuje *nielen právo, ale tiež zásadu* Dohovoru. Tento Výbor to nazval zásadou s cieľom objasniť, že implementácia väčšiny ostatných článkov Dohovoru vyžaduje, aby bolo dieťa vypočuté bez ohľadu na to, či to je alebo nie je uvedené v príslušnom článku. Toto právo sa uplatňuje všade.

Nie je to však jedinou zásadou tohto Dohovoru. Prvý monitorovací Výbor definoval štyri zásady:

1. Všetky deti v súdnej príslušnosti štátu sú oprávnené na všetky práva Dohovoru: Právo a zásada *nediskriminácie* (článok 2).
2. Majú sa vždy zohľadňovať najlepšie záujmy dieťaťa vtedy, keď štát a jeho inštitúcie vykonávajú opatrenia, ktoré sa týkajú detí: Právo a zásada primárneho zohľadňovania najlepších záujmov dieťaťa (článok 3).
3. Štát má povinnosť uznať inherentné právo na *život* každého dieťaťa a zaistiť do maximálneho možného rozsahu *prežitie a rozvoj*: Zásada zachovania života a rozvoj dieťaťa (článok 6).

Články dohovoru zdôrazňujú, že štát má chrániť dieťa pred diskrimináciou, zohľadňovať jeho najlepšie záujmy, zaistiť prežitie – kde je potom aktívne a vitálne dieťa?

4. Iba štvrtá zásada zviditeľňuje skutočnosť, že dieťa nie je iba objekt prospešných opatrení. Táto zásada uvádza, že dieťa *musí byť vypočuté* vo všetkých záležitostiach, ktoré ho ovplyvňujú. A navyše – týmto názorom vyjadreným dieťaťom treba prisudzovať *primeranú váhu*.

Niekedy je táto zásada a právo chápané ako právo dieťaťa byť vypočuté iba na

---

⁷ Upravená verzia prednášky Lothara Krappmanna (člena Výboru OSN pre práva dieťaťa) na Výročnej konferencii venovanej Dohovoru o právach dieťaťa, konanej 20. októbra 2009 v Bratislave.

súdnych a správnych konaniach, kde sú vykonávané rozhodnutia s výrazným dopadom na život dieťaťa.

V jednom z prvých návrhov Dohovoru, právo dieťaťa byť vypočuté bolo obmedzené na „záležitosti týkajúcej sa vlastnej osoby dieťaťa“. Konkrétne návrh uvádzal „sobáš, výber povolania, medikamentóznou liečbu, vzdelanie a rekreáciu“ a bol pod odsekom článku o najlepšom záujme dieťaťa.⁸ Avšak tento reštriktívny zoznam bol zanedlho jednomyselne eliminovaný pracovnou skupinou a nahradený formuláciou, ktorú dnes nachádzame v tomto Dohovore: Dieťa musí byť vypočuté *vo všetkých záležitostiach*, ktoré ho ovplyvňujú. Toto vyjadrenie bolo vložené ako prvý odsek na začiatok článku 12 a právo byť vypočuté na súdnych a správnych konaniach je druhý odsek.

„*Vo všetkých záležitostiach*“ – tieto slová vyjadrujú, že článok ukladá právo dieťaťa byť vypočuté ako právo, ktoré má byť uplatňované ako zásada, ktorá musí byť dodržiavaná pri implementácii všetkých ustanovení Dohovoru tam, kde je to uplatniteľné. Štát má vždy povinnosť poskytovať určitý druh pomoci dieťaťu, ktorá zaisťuje, aby bolo vypočuté a aby sa jeho názoru prisudzovala váha. To sa vyžaduje pri všetkých opatreniach štátu a jeho inštitúcií a organizácií, ktoré majú vplyv na záujmy dieťaťa.

Pedagógovia a psychológovia nepochybujú o tom, že dieťa by malo byť vypočuté v rodine. Mnohí experti na ľudské práva a práva dieťaťa súhlasia; avšak uvádzajú, že rodina nie je inštitúcia pod kontrolou štátu a že rodina má byť chránená pred neprimeranými zásahmi štátu.

Výbor je tiež toho názoru, že rodičia majú uznať dieťa za subjekt so svojimi vlastnými záujmami a očakávaniami, schopný stále viac a viac preberať za seba zodpovednosť. Z tohto dôvodu by mali počúvať dieťa a brať do úvahy to, čo dieťa oznamuje. Výbor si uvedomuje chýlostivú hranicu medzi vstúpaním názorov v rodine a podporovaním schopností na uplatňovanie rodičovských zodpovedností. Výbor preto stále odporúča informovať rodičov o práve dieťaťa byť vypočuté a o spôsoboch na začlenenie dieťaťa do procesov rozhodovania v rodine. Začlenenie dieťaťa do rozhodovania v rodine je dobrou prípravou pre dieťa na uplatnenie práva byť vypočuté v širšej spoločnosti.

Sme si vedomí všeobecného rozsahu tohto článku. Toto právo sa uplatňuje všade tam, kde sa niečo robí pre deti. Malo by sa tak robiť spolu s deťmi. Majú právo vyjadriť svoje názory a mali by byť vyzvané, aby prispeli svojim názorom. Výbor vhodne schválil

---

⁸ OHCHR (Vydanie) (2007). Právna história Dohovoru o právach dieťaťa. Zväzok I, strana 437 a nasl. strany.

Všeobecnú poznámku, ktorá vysvetľuje obsah a praktické uplatnenie tohto článku 12.⁹

Avšak existujú názory, ktoré tvrdia, že deťom sa týmto článkom neposkytuje žiadne právo. Poukazujú na formulácie v článku ako „*dieťa, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory*“ alebo váhu, ktorá sa bude prikladať „*podľa veku a zrelosti*“. Hovoria, že tieto klauzuly môžu byť ľahko použité na diskvalifikovanie a vylúčenie detí z akejkoľvek účasti, pretože tieto slová prenechávajú na voľné uváženie dospelých, či počúvať alebo nepočúvať dieťa.

Existujú zástupcovia hnutia za oslobodenie dieťaťa, ktorí obhajujú názor, že právo byť vypočutý je pseudoprávo, pretože neposkytuje právo rozhodovať. Dospelý, ktorý vypočul dieťa, môže urobiť to, čo chcel urobiť od samého začiatku.

Domnievame sa, že táto námietka ignoruje skutočnosť, že text, o ktorom hovoríme, je právny dokument, a že právny dokument by mal byť vykladaný na základe súdnych interpretácií použitých pojmov. Vypočutie nie je bežný pojem, ale znamená dobre definovaný postup vysokej justičnej kvality. V právnom systéme Nemecka právo byť vypočutý nie je základné právo uložené v ústave. Avšak mnohí právni experti ho považujú za základné právo ako ustanovenie.

Súdnymi rozhodnutiami boli stanovené podmienky, ktoré musia byť splnené pri vykonávaní tohto práva, aby sa plne implementovalo právo byť vypočutý. Osoba, ktorá bude vypočutá, musí získať všetky informácie potrebné na to, aby bola schopná primerane prezentovať svoj názor: Musia jej byť poskytnuté údaje a informácie o celom kontexte, v ktorom sa bude zohľadňovať jej názor. Treba zaznamenať, čo osoba, ktorá bola vypočutá, povedala a v ďalšom konaní musí byť tiež prehľadný a zdokumentovaný spôsob, ktorým bol tento jej názor začlenený do rozhodnutia.

Osoba, ktorá má právo byť vypočutá, musí získať spätnú väzbu o tom, ako bol zohľadnený jej názor; a musí mať prístup k dokumentácii z vypočutia tak, aby v prípade nespokojnosti so spôsobom zohľadnenia názoru, mala možnosť podať odvolanie. Toto právo patrí do kontextu zákona a demonštruje, že právo byť vypočutý má vysokú hodnotu, pretože garantuje začlenenie do procesu rozhodovania. Dohovor je medzinárodné právo, ktoré má byť domestikované v právnom systéme krajín, ktoré pristúpili k Dohovoru. Preto tiež právo dieťaťa byť vypočuté nie je povrchný výplod fantázie, ale má podstatu.

---

⁹ Výbor pre práva dieťaťa (2009). Všeobecná poznámka č. 12: Právo dieťaťa byť vypočuté. Vid' web. stránku Výboru: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm>.

Právo má byť prispôsobené možnostiam a potrebám ochrany detí. Vypočutie detí by sa malo vykonávať priateľským spôsobom voči deťom; malo by sa konať skôr ako rozhovor a nie ako krížový výsluch. Má sa tiež zaistiť, aby sa dieťa nevystavilo nebezpečenstvu tým, že vyjadrí svoj názor. Treba chrániť súkromie dieťaťa.

Dieťa treba uistiť, že bolo vypočuté. Tento druh vypočutia detí sa spravidla uskutočňuje bez formalít a nie je zaznamenávaný. Tým viac treba zaistiť, aby dieťa dostalo odpoveď. Je to odpoveď, ktorá signalizuje dieťaťu alebo deťom, že boli vypočuté. Bez odpovede ani my nevieme, či sme boli vypočutí. Sociológovia zastávajú názor, že sociálna spolupráca nepozostáva z vyhlásení účastníkov, ale z recipročných odpovedí. Deti potrebujú odpoveď k tomu, aby pochopili, že boli vypočuté.

Je pochopiteľné, že právo byť vypočutý nesmie byť považované za chvíľkový akt, ale za právo, ktoré, ak je primerane praktizované, vedie k tomu, čo sa obvykle nazýva účasťou.

V klauzule „*v súlade s vekom a zrelosťou dieťaťa*“ Dohovor takmer nikdy nestanovuje obmedzenia veku. Z tohto dôvodu všeobecné odporúčanie Výboru je: *Počúvať dieťa a potom rozhodnúť, či názor dieťaťa dáva zmysel v prediskutovávanej záležitosti*. Často nejde o jednoznačné áno alebo nie – Dieťa môže povedať niečo, čo nie je riešenie, ale čo prispieva k riešeniu. Preto Výbor tvrdí, že nikto by nemal vylučovať dieťa na základe predchádzajúceho posúdenia, celkového posúdenia zrelosti dieťaťa, čo je veľmi problematické, pretože celkové posúdenie dieťaťa môže byť irelevantné pokiaľ ide o prediskutovanú záležitosť. V prediskutovávanej záležitosti dieťa môže povedať niečo, čo je rozhodujúce bez ohľadu na jeho celkovú zrelosť.

Sudcovia spravidla požadujú vekové hranice kvôli tomu, aby chránili súdne konania pred odvolaniami, ktoré tvrdia, že nebolo vypočuté dieťa, ktoré chcelo prispieť svojim názorom. Ak sa vymedzia vekové hranice, mali by byť veľmi nízke. Preto sa prikláňame k vekovej hranici určenej v Nórsku, ktorá stanovuje vek na sedem rokov, kedy deti musia byť vyzvané, aby poskytli svoj názor na súdnych a správnych konaniach. Nórsky predpis odporúča, že sudca alebo iný subjekt vykonávajúci rozhodnutie by mal rozprávať tiež s mladším dieťaťom. Ale ak sa domnieva, že nie je dôvod vypočuť dieťa, nemalo by to byť dôvodom pre odvolanie.

V týchto procesoch účasti, dieťa môže mať vplyv na rozhodnutie, riešenie alebo spôsob konania; môže dokonca navrhnúť akceptovateľný výsledok, ale dieťa nie je uznané za subjekt, ktorý rozhoduje. Zdá sa, že to podporuje argument tých, ktorí chcú vyňať dieťa zo zákonného práva, ktoré umožňuje rodičom v konečnom dôsledku rozhodnúť, čo je dieťaťu

dovolené urobiť a čo nie je. Keď rodičia alebo dospelí akceptujú návrh dieťaťa, tieto návrhy nadobúdajú platnosť, iba vtedy, keď súhlasia rodičia alebo právny zástupca dieťaťa.

Rodičia môžu súhlasiť a mali by súhlasiť, že ich dieťa začína byť zodpovedné za určité oblasti svojho života bez rodičovského zásahu s výnimkou záležitostí, v ktorých dieťa môže spôsobiť nezvratnú škodu sebe alebo iným.

Zákonodarca môže tiež podporovať takýto postupný prenos zodpovednosti. Dohovor nie je proti takejto postupne narastajúcej vlastnej zodpovednosti detí. Napr. v Dohovore nie je vymedzený minimálny vek sobáša. Hoci Výbor tvrdí, že minimálny vek sobáša by mal byť 18 rokov pre ženy, aj pre mužov, množstvo národných právnych systémov dovoľuje sobáše v prípade nižšieho veku.

Oblasti, ktoré sú prediskutované v niektorých krajinách sú – prístup detí, presnejšie, prístup adolescentov k zdravotným službám bez rodičovskej účasti. Je známe, že adolescenti začínajú svoje sexuálne aktivity skôr a potrebujú informácie, radu alebo iný druh podpory, ktoré mnohí rodičia z rôznych dôvodov nie sú ochotní akceptovať. Nejde iba o reprodukčné zdravie, ale tiež o ďalšie zdravotné problémy, kde deti/adolescenti by mali mať právo na informácie a rozhodovanie za seba.

Takáto uznaná zodpovednosť nemôže byť regulovaná iba na súkromnom základe. Tu deti potrebujú jednoznačné rozhodnutia štátu, ktoré ich oprávnia, aby mali konečné slovo a nielen, aby boli vypočuté. Požaduje sa tu tiež zákon o vekovej hranici, ktorá pokiaľ ide o rozhodnutia o alternatívnej starostlivosti má byť pomerne nízka, ale mal by tiež zahŕňať klauzulu o vypočutí mladších detí. Pokiaľ ide o zdravotné a sexuálne otázky, vek, v ktorom deti rozhodujú za seba by mal byť 14 alebo 16 rokov – po povinnej konzultácii.

Všetky tieto rozhodnutia zákonodarcu sa uľahčia, ak sa už mladšie deti začlenia do procesov, v ktorých sa formujú ich životy. Všeobecná poznámka č. 7 Výboru – pre práva mladších detí požadovala, vypočuť deti už vtedy, keď ešte nie sú schopné formulovať gramaticky správne vety. Dospelí by im mali pomôcť použiť iné prostriedky na vyjadrenie svojich pocitov a očakávaní.¹⁰

Môžeme v stručnosti konštatovať: *V článku 12 je obsiahnutý duch Dohovoru, ktorý vyžaduje, aby štát a všetci, ktorí pracujú s deťmi, rešpektovali deti ako ľudské bytosti oprávnené na práva a najmä na právo byť vypočuté.*

---

¹⁰ Vid' tiež nedávnu publikáciu: Shanti George (2009). Primladý na vážnosť? Získanie vážnosti pre mladé deti v ich každodennom prostredí. Bernard van Leer Foundation: Pracovné dokumenty o vývoji v skorom detstve č. 54. www.bernardvanleer.org/publications.

2.2. Príprava Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa

Dohovor o právach dieťaťa (prijatý v roku 1989) aj po dvadsiatich rokoch zostáva bez mechanizmu umožňujúceho podávať sťažnosti od detí či v mene detí priamo na Výbor OSN pre práva dieťaťa. Štyri ľudsko-právne dohovory (Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach – ICCPR, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien – CEDAW, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach – ICESCR, Dohovor o právach občanov so zdravotným postihnutím – CRPD) tento mechanizmus prostredníctvom opčných protokolov postupne zaviedli a otvorili tým cestu podávania sťažností najmä v prípadoch, keď nezávislé mechanizmy na národnej úrovni nefungujú alebo ich kompetencie a možnosti sú nedostatočné. V ostatných ľudsko-právnych dohovoroch sú komunikačné mechanizmy priamo zabudované.

V minulom roku vyvrcholili iniciatívy viacerých členských krajín OSN, ktoré v spolupráci s odborníkmi, NGO a Výborom OSN pre práva dieťaťa predložili Rade OSN pre ľudské práva návrh na zriadenie pracovnej skupiny pre prípravu „Opčného protokolu o zavedení komunikačných procedúr“, ktorý by bol už tretím OP k Dohovoru.¹¹

Na čelo krajín usilujúcich sa o vypracovanie tohto opčného protokolu sa postavila SR, keďže Misia SR pri OSN v Ženeve dlhodobo vyvíjala aktivity v tejto oblasti. Bola vytvorená medzinárodná skupina krajín, ktoré iniciujú a úplne podporujú prijatie OP (Slovinsko, Fínsko, Francúzsko, Čile, Uruguaj, Egypt, Keňa, Maledívy, Thajsko) – tzv. „core group“, ktorá si zvolila za svojho lídra D. Štefánka, bývalého chargé d'affaires Stálej misie SR pri OSN v Ženeve, zodpovedného za oblasť ľudských práv.

V priebehu roku 2009 bolo uskutočnených viacero neformálnych stretnutí zainteresovaných krajín, ako aj krajín, ktoré mali výhrady k OP. Dve významné stretnutia sa uskutočnili:

- v máji 2009 v Paláci národov v Ženeve, ktorého sa zúčastnili reprezentanti takmer 100 členských krajín OSN, kde bol predstavený základný zámer OP a v diskusii sa vyjasňovali rozdielne stanoviská krajín;
- v decembri 2009 sa v Ženeve stretli odborníci k obsahovej príprave OP a vytvorili základ tzv. otvorenej pracovnej skupiny (OEWG). Na základe týchto konzultácií Rada OSN pre ľudské práva, na zasadnutí v apríli 2010, prijala rezolúciu, ktorou posilňuje mandát

---

¹¹ V roku 2000 boli prijaté dva OP – Opčný protokol o účasti detí vo vojnových konfliktoch, OP o predaji detí, detskej prostitúcii a pornografii.

pracovnej skupiny na prípravu OP o zavedení komunikačných procedúr k Dohovoru pod vedením SR.

Cieľom tohto OP je:

- vytvoriť kompetencie pre Výbor OSN pre práva dieťaťa pre prijímanie a posudzovanie podnetov a sťažností od detí alebo v mene detí v porušovaní ich práv garantovaných Dohovorom.
- OP sa bude dotýkať všetkých 193 krajín, ktoré ratifikovali Dohovor a bude zároveň platný aj pre krajiny, ktoré ratifikovali dva predchádzajúce OP k Dohovoru (t.j. viac ako 130 krajín) pre oblasť porušovania práv detí špecifikovaných v týchto OP.
- Otvorenou zostáva otázka kto môže podávať podnety a sťažnosti, najmä či môže ísť o skupinové podnety, ktoré sa zatiaľ navrhujú, nakoľko sú už súčasťou regionálnych ľudsko-právnych mechanizmov v Európe a v Afrike.
- Navrhované je aj vytvorenie medzištátnych mechanizmov, keď jeden štát žiada druhý štát o splnenie jeho záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru.

V štádiu diskusie sú ďalšie komponenty OP ako napr.: forma sťažnosti, najmä vzhľadom na vek a vyspelosť detí; notifikácia od štátu, princíp neanonymity, stanovenie lehoty, mechanizmus posudzovania, atď.

Vzhľadom na charakter Dohovoru bude dôležité udržať „priateľské prostredie“ pre komunikáciu medzi sťažovateľom a druhým štátom a dôvernosť komunikácie.

Skúsenosti s prípravou podobných opčných protokolov ukázali na mnohé problémy, ktorých riešenie sa dá využiť aj pri formulovaní tohto dokumentu. Doterajší vývoj ukazuje, že široká medziregionálna podpora členských štátov a Úradu vysokej komisárky umožní urýchliť ináč veľmi zdĺhavé prípravné fázy opčných protokolov. Tretí OP k Dohovoru by mal byť prijatý v priebehu budúceho, prípadne nasledujúceho roku a umožní tak plnú realizáciu čl. 12 Dohovoru, pričom prioritne podporí vznik nezávislých mechanizmov monitoringu porušovania práv detí a mechanizmov podávania sťažností od detí, či v ich mene, na národnej úrovni – t. j. úradov detského ombudsmana, špecializovaných odborov národných inštitúcií pre ľudské práva, detských komisárov a pod.

3. Aktivity Rady Európy zamerané na zákaz fyzických trestov detí

3.1. Násilie na deťoch¹²

Násilie páchané na deťoch a spôsoby zneužívania detí boli v roku 2009 jednou z ústredných tém odborných konferencií, programov a aktivít medzinárodných inštitúcií. Napr. generálny tajomník OSN Pan Ki-mun zriadil po prvýkrát samostatný úrad na elimináciu násilia na deťoch na čele s M. Santos Pais, dlhoročnou odborníčkou s autoritou v oblasti práv detí. Rada Európy pokračuje v boji s násilím na deťoch v rámci programu *Európa pre deti a s deťmi* a vyvíja úspešné aktivity na úplný zákaz fyzických trestov detí vo všetkých krajinách Európy.

Násilie na deťoch bolo a bohužiaľ, stále zostáva vážnym problémom vo väčšine krajín sveta. Jeho riešenie brzdí hlavne silné tabuizovanie tohto javu a to najmä v priestore rodiny. Je to však práve rodina, za múrmi ktorej sa odohráva väčšina prípadov týrania, zneužívania a zanedbávania detí. Verejnosť sa o nich zväčša dozvie až keď prerastú do závažných kriminálnych činov. Mnohé prieskumy však upozorňujú na fakt, že domáce násilie je vo svojich rôznych formách súčasťou života mnohých rodín a zanecháva na ich obetiach, ktorými sú zväčša ženy a deti vážne psychické a fyzické následky, častokrát na celý život.

Medzinárodný kontext ochrany proti násiliu na deťoch

Najvýznamnejším medzinárodným dokumentom ochrany detí je *Dohovor o právach dieťaťa* prijatý na pôde OSN 20. 11. 1989. Slovensko ako súčasť bývalej Československej federatívnej republiky bolo jednou z prvých krajín, ktorá Dohovor podpísala.

Dohovor chráni dieťa ako plnoprávnu bytosť vo všetkých oblastiach života, vymedzuje povinnosti rešpektovať tieto práva a zodpovednosť za ne. Napriek tomu, že v roku 2009 bolo už dvadsiate výročie prijatia Dohovoru, jeho princípy sa dostávajú do platnej legislatívy len pomaly a do vedomia verejnosti ešte pomalšie.

O ochrane dieťaťa pred všetkými formami násilia a o záväzkoch štátov v tejto oblasti hovorí podrobne článok 19 Dohovoru.¹³

---

¹² Upravené na základe štúdie P. Guráňa: Zneužívanie dieťaťa v rodine. In: Práva a povinnosti rodičov a učiteľov. Raabe Slovensko, s.r.o., Bratislava, 2009.

Ako je zrejmé z textu článku 19, štát je povinný vytvárať náležité ochranné opatrenia pred všetkými formami násilia, do ktorých samozrejme patrí aj zneužívanie dieťaťa v rodine.

V posledných rokoch v Európe venuje vysokú pozornosť tejto téme najmä Rada Európy, ktorá považuje boj za odstránenie všetkých foriem násilia na deťoch za jednu zo svojich priorit. V rámci programu *Európa pre deti a s deťmi*, ku ktorému sa pripojilo aj Slovensko, je jednou z ústredných myšlienok nulová tolerancia k fyzickým trestom.

V preambule programu sa hovorí: *„Porušovanie detských práv bude pretrvávajúť dovtedy, dokiaľ budú dospelí vnímať deti ako „mini“ osoby. Deti potrebujú viac než starostlivosť a ochranu, musia byť uznané aj ako nositelia zákonných práv. Z Európy sa musí stať kontinent, ktorý uznáva deti ako plnohodnotných jednotlivcov. Odstránenie násilia proti deťom by malo byť založené na štyroch pilieroch: ochrane detí, predchádzaní násiliu, stíhaní zločincov a participácii detí.“*

Situácia na Slovensku

Ako ukazujú viaceré výskumy z posledných rokov (Bodnárová, Filadelfiová, 2003, 2008), slovenská spoločnosť na jednej strane väčšinou odsudzuje násilie na deťoch v rodine a nie je k nemu ľahostajná, na druhej strane ku konkrétnym formám násilia, vrátane fyzických trestov, už nie je stanovisko také jednoznačné. Najmä postoj k „menším“ fyzickým trestom je značne tolerantný, napr. takmer 70 % ľudí si myslí, že je správne, dať dieťaťu rukou po zadku vždy, keď to považujú rodičia za vhodné. Popritom je zrejmé, že miera vhodnosti a intenzity takéhoto trestu je vnímaná jednotlivcom rozdielne subjektívne a často účelovo.

Z najnovšieho výskumu UNICEF o detských právach,¹⁴ uskutočneného v marci 2009, vyplýva, že viac ako 90 % detí od 13 – 15 rokov nepovažuje za správne používať pri výchove telesné tresty. Absolútna väčšina detí si myslí, že telesné tresty oslabujú sabaúctu a sebaistotu dieťaťa. Dôležité je poznanie, že väčšina detí zdieľa názor, že telesné tresty vedú k tomu, že

---

¹³ „1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. 2. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.“

¹⁴ Deti o svojich právach – Slovensko 2009. Záverečná správa z výskumu. Slovenský výbor pre UNICEF. Bratislava 2009.

dieťa rieši neskôr rôzne nedorozumenia v živote násilným spôsobom. Deti uvádzajú, že sa najčastejšie (viac ako 70 %) stretávajú s násilným správaním voči deťom v televízii. Ďalším miestom je internet a škola.

Z nášho hľadiska je dôležité, že takmer 30 % opýtaných detí sa stretáva s násilným správaním voči deťom aj vo svojej vlastnej rodine (3 % často, 8 % občas a 17 % výnimočne). Aj tento poznatok dopĺňa mozaiku dôvodov, ktoré zdôrazňujú akútnu potrebu riešenia tohto stále zľahčovaného javu – a to na všetkých relevantných úrovniach – preventívnej, intervenčnej, liečebnej aj sankčnej.

Väčšina domácich právnych noriem reflektuje spomínané medzinárodné záväzky Slovenska v oblasti boja proti domácemu násiliu a zvlášť proti zneužívaniu a týraniu dieťaťa v rodine. Podrobne sa zaoberá ochranou dieťaťa pred porušovaním jeho práv, (do ktorých prirodzene patrí aj zneužívanie v rodine) zákon č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele:

- Paragraf 7 hovorí jednoznačne, že *„Každý je povinný upozorniť orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na porušovanie práv dieťaťa.“*
- Paragraf 8 podrobne vymenúva všetky orgány a právnické a fyzické osoby zodpovedné za pomoc dieťaťu, kde sa v ods. 1 píše *„Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, iný štátny orgán, ktorý je príslušný podľa osobitných predpisov¹⁵ chrániť práva a právom chránené záujmy dieťaťa, zariadenie, obec, vyšší územný celok, akreditovaný subjekt, školu, školské zariadenie alebo poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. Všetky orgány, právnické osoby a fyzické osoby uvedené v prvej vete sú povinné poskytnúť dieťaťu okamžitú pomoc pri ochrane jeho života a zdravia, vykonať opatrenia na zabezpečenie jeho práv a právom chránených záujmov, a to aj sprostredkovaním tejto pomoci. To platí aj vtedy, ak dieťa nemôže vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť požiadať o pomoc samo, ale prostredníctvom tretej osoby.“*
- Odstavec 2 hovorí: *„Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Tým nie sú dotknuté práva a povinnosti rodičov vyplývajúce z rodičovských práv a povinností a práva osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, upravené osobitným predpisom.¹⁶*

¹⁵ Napríklad zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

¹⁶ Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

O priamej trestnej zodpovednosti rodiča, či osoby, ktorej je dieťa zverené do výchovy za týranie a zneužívanie dieťaťa hovorí, Trestný zákon a Trestný poriadok.

V mnohých prípadoch zanecháva domáce násilie páchané na deťoch ťažké a nenapraviteľné následky, nehovoriac o tom, že ide aj o porušovanie základných práv dieťaťa. Týrané dieťa je z právneho hľadiska definované ako „zlé zaobchádzanie s dieťaťom, čo uňho vyvoláva pocity úzkosti a mučivé útrapy alebo ako násilie na dieťati, ktoré vedie k ľahkému ublíženiu na tele alebo k ťažkej ujme a zdravi“. Z týchto dôvodov je nevyhnutné podať návrh na trestné stíhanie rodičov. Pri trestnom stíhaní – vypočúvaní detskej obeť násilia sa postupuje podľa Trestného poriadku Z. z. č. 301/2005, § 135.

Za trestný čin týrania maloletej osoby je odňatie slobody vymerané páchatelovi podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. § 208.¹⁷

V iných paragrafoch trestného zákona, najmä § 205, 206, 207, sa hovorí o iných trestných činoch proti deťom a mládeži v rodine, ako je odloženie dieťaťa, opustenie, zanedbávanie povinnej výživy, § 211 – ohrozovanie mravnej výchovy mládeže. Všetky tieto trestné činy sú často zviazané, vo väčšej, či menšej miere, s týraním a zneužívaním dieťaťa v rodine.

---

¹⁷ § 208

Týranie blízkej osoby a zverenej osoby

(1) Kto týra blízku osobu alebo osobu, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, spôsobujúc jej fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie

a) bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,

b) bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,

c) nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobilej poškodiť jej zdravie,

d) vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo

e) neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,

b) z osobitného motívu,

c) hoci bol v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch za taký čin odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený, alebo

d) závažnejším spôsobom konania.

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.

Ako vidieť slovenská legislatíva venuje ochrane dieťaťa pred zneužívaním pomerne podrobnú pozornosť. Explicitný zákaz fyzických trestov podľa poslednej novely zákona 305 zákonom č. 466 z 30. októbra 2008 sa zatiaľ vzťahuje na celú oblasť inštitucionálnej starostlivosti o dieťa.

Podľa medzinárodných záväzkov je však potrebné zákaz uplatniť aj vo sfére rodiny. V tejto oblasti je ale verejná mienka, ako sme predtým ilustrovali, nejednotná a často prevládajú neopodstatnené obavy o zásahy štátu do vnútorného života rodiny.

Skúsenosti zo zahraničia ukazujú, že legislatíva zakazujúca každé násilie a všetky druhy fyzických trestov aj v rodine, má jednoznačne pozitívny vplyv na znižovanie tolerance k násiliu voči deťom a prevláda jej preventívny výchovný a ochranný charakter, tak voči dieťaťu, ako aj rodičovi.

Jasne formulovaná legislatíva má svoj význam aj na zmenu verejnej mienky vzhľadom na oznamovaciu povinnosť podozrenia z domáceho násilia na dieťaťu. Ochota a možnosti informovať, spojené s prioritnou ochranou princípu najlepšieho záujmu dieťaťa, musia byť vzájomne prepojené a verejne pozitívne hodnotené a práve v tejto oblasti máme na Slovensku ešte značné rezervy.

Preto je dôležitý postoj a záujem odborníkov, ktorí prichádzajú do styku s týmito deťmi, ich schopnosť rozpoznať príznaky týrania a zneužívania a rovnako schopnosť náležitým spôsobom dieťaťu pomôcť. Z tohto hľadiska sú úspešné najmä aktivity na lokálnej úrovni, ktoré vytvoria sieť spolupracovníkov zo zástupcov miestnych úradov, médií, polície, škôl a predškolských zariadení a miestnych mimovládnych organizácií. Tí môžu najlepšie a najrýchlejšie pomôcť zneužívaným deťom priamo v ich bydlisku so zohľadnením špecifickosti rodinného prostredia, z ktorého dieťa pochádza. Programy budovania lokálnych sietí odborníkov v boji proti domácemu násiliu sú veľmi úspešné v mnohých krajinách EÚ. V susednom Poľsku sa rozvíjajú pod názvom *Detstvo bez násilia*.

Citlivosť, rýchlosť a odbornosť sú dôležité atribúty práce pri odhaľovaní a riešení prípadov týrania a zneužívania detí. Ich efektívnosť závisí od spolupráce viacerých odborníkov a podpory celej verejnosti.

Kľúčom k zmene názorov a následne k zmene správania ľudí je vzdelávanie a informovanie verejnosti. To neprináša okamžité výsledky, ale je dôležitým prostriedkom zmeny spoločenského vedomia pri ochrane práva detí nielen na rodinu ako takú, ale na rodinu zabezpečujúcu dieťaťu prostredie lásky, pohody a zdravého vývoja.

4. Monitoring reedukačných centier

Slovenské národné stredisko uskutočnilo v roku 2005 po prvýkrát monitoring dodržiavania práv dieťaťa v reedukačných zariadeniach SR. 18 zariadení bolo požiadaných o poskytnutie vnútorných predpisov, hlavne v súvislostiach s umiestnením dieťaťa do relaxačnej ochrannej miestnosti. Pracovníci Strediska navštívili a uskutočnili vlastné zisťovanie v 8. reedukačných domovoch vo všetkých regiónoch SR a v Diagnostickom centre v Záhorskej Bystrici. Závery monitoringu boli publikované v roku 2006 v „Správe o dodržiavaní ľudských práv v SR za rok 2005“ v časti Práva dieťaťa. Výsledky boli poskytnuté Ministerstvu školstva SR a boli prediskutované na dvoch odborných seminároch za účasti riaditeľov reedukačných centier, pracovníkov MŠ SR, MPSVR SR, Generálnej prokuratúry a ďalších relevantných inštitúcií.

Odporúčania monitoringu hovorili o:

Zmene právnych predpisov:

- a) nevyhnutnosť zmeny a doplnenia zákona o školských zariadeniach v oblasti:
  - diferenciacie zariadení podľa rozsahu a spôsobu poskytovanej starostlivosti,
  - dôvodov umiestňovania dieťaťa do relaxačnej miestnosti a ochrannej miestnosti,
  - štruktúry a kvalifikačných predpokladov zamestnancov podľa diferenciacie zariadení,
  - určenia počtu detí v skupinách podľa diferenciacie zariadení,
- b) nevyhnutnosť vydania všeobecne záväzného právneho (vykonávacieho) predpisu k zákonu o školských zariadeniach podľa § 42 ods. 4 zákona o školských zariadeniach.¹⁸

Zmene v uplatňovaní právnych predpisov:

- nevyhnutnosť otvorenia diskusie medzi Ministerstvom školstva SR, Ministerstvom spravodlivosti SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR za účelom úpravy postupov vo vzájomnej spolupráci pri poskytovaní starostlivosti dieťaťu umiestnenému v zariadení na základe rozhodnutia súdu v súlade s jeho potrebami.

S časovým odstupom piatich rokov, žiaľ, musíme skonštatovať, že väčšina odporúčaní Strediska zostáva stále aktuálna a čaká na riešenie. Navyše sa mení celková spoločenská

---

¹⁸ Zákon č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov.

situácia, štruktúra detí v reedukačných centrách a Stredisko opätovne dostáva podnety na riešenie situácie v tejto oblasti.

Z týchto dôvodov sme sa rozhodli monitoring opakovať a zamerať ho na vývoj v reedukačných centrách v posledných piatich rokoch a formuláciu aktuálnych problémov, návrhov na riešenie a odporúčaní v legislatívnej a nelegislatívnej oblasti.

Pracovníci Strediska uskutočnili viacero individuálnych rozhovorov s pracovníkmi týchto zariadení, niekoľko spoločných diskusií s vedením a vychovávateľmi zariadení počas ich návštevy, ako aj individuálne rozhovory s deťmi umiestnenými v týchto zariadeniach.

Navštívené zariadenia: Reedukačné centrum Spišský Hrhov, Reedukačné centrum Čerenčany a Súkromné liečebno-výchovné sanatórium Senec.

Z vyjadrení riaditeľov reedukačných centier vyplývajú nasledovné poznatky a odporúčania:

O prijímaní detí do reedukačného centra hovorí školský zákon¹⁹ v § 122, ods. 2. Deti prijaté na základe tohto paragrafu však prichádzajú do zariadenia bez psychologickej a špeciálnopedagogickej diagnózy. Ďalej zákon ukladá, aby RC vypracovalo pre každé dieťa individuálny reedukačný program podľa § 122, ods. 11. Pedagogický zamestnanec však nemá IRP na základe čoho vypracovávať, v RC nie sú zriadené diagnostické oddelenia, takže dieťa nie je možné zdiagnostikovať. Nie je na to dostatok vyškoleného personálu. Túto úlohu pred prijatím nového zákona plnili diagnostické centrá. V súčasnosti síce môže riaditeľ RC požiadať o diagnostiku diagnostické centrum, ale to by bolo z viacerých hľadísk zložité.

Najjednoduchšie riešenie by bolo, aby bolo dieťa, ktoré je vyňaté z patologického prostredia najskôr umiestnené do diagnostického centra, kde by na základe diagnostického pozorovania vypracovali o dieťati diagnostickú správu a na jej základe by rozhodli o jeho umiestnení.

V súčasnosti sa deje to, že deti sú na podnet sociálnych kurátorov vyňaté z prostredia a súd rozhodne o ich zaradení do RC, ale mnohé buď nepatria do RC, alebo by mali byť umiestňované do RC pre deti s rôznymi poruchami správania.

Podľa § 122 zákona 245/2008 Z. z., ods. 6, 7 – by mali byť oddelenia alebo RC zriadené podľa potreby pre deti vyžadujúce rôznu starostlivosť a prístup.

---

¹⁹ Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ak by to tak bolo, tak by sa dnes v jednom zariadení nemohli stretnúť deti sociálne, mravne a emocionálne narušené s deťmi s narušeným psychosociálnym vývinom a psychiatrickými diagnózami a s deťmi, ktoré majú k tomu všetkému aj opakujúcu sa trestnú činnosť a agresívne správanie. Zjednodušene povedané, deti s výchovnými problémami a záškoláci spolu s ťažkými delikventami, psychosociálne narušenými a psychiatrickými deťmi. Bohužiaľ, na Slovensku v dnešnej dobe nie je vytvorené ani jedno centrum podľa tohto zákona. A tak sú v zariadeniach deti s rôznymi postihnutiami, vyžadujúce si rôzny prístup a rôzne podmienky.

Vo vyhláške 323/2008 Z. z.²⁰ § 4 a § 7 sa ďalej hovorí o umiestňovaní detí do rôznych typov oddelení, a to na základe odporúčania pedagogickej rady, alebo po vyhodnotení IRP. V § 6 tej istej vyhlášky sa však hovorí, že do RC s ochranným režimom sa prijímajú len deti s uloženou ochrannou výchovou na základe rozhodnutia súdu. Tu vzniká rozpor medzi dvoma paragrafmi, kde sa v jednom hovorí, že rozhoduje pedagogická rada a v druhom, že rozhoduje súd, aj keď sa v jednom hovorí o oddelení a v druhom o centre. Je nejasné aký rozdiel je medzi oddelením s ochranným režimom v RC a medzi RC s ochranným režimom a ich oddeleniami.

Ak budú vytvorené tieto oddelenia v rámci RC, tak sa opätovne budú stretávať deti s nariadenou ochrannou výchovou s deťmi s nariadenou ústavnou starostlivosťou. Ak bude o preradení do RC s ochranným režimom rozhodovať súd, budú „problémové deti“ beztrestne, dlhodobo medzi relatívne bezproblémovými deťmi, pretože tento proces je veľmi zdĺhavý. To všetko bude mať negatívny dopad na prácu, dopad na ostatné deti a v konečnom dôsledku bude ohrozená bezpečnosť všetkých zamestnancov.

Aby sa tomu predišlo a zabránilo, je potrebné v prvom rade zriadiť samostatné RC s rôznym režimom, zrušiť v § 6 vyhlášky 323/2008 Z. z. ods. 5, aby rozhodoval o preložení súd a v prípade výnimočných situácií okamžite riešiť preloženie dieťaťa do zariadenia s ochranným režimom podľa § 6 vyhlášky.

V § 122 zákona 245/2008 Z. z. ods. 4 sa hovorí o počtoch detí na výchovných skupinách. Ich počet by sa mal znížiť zo súčasných 12 na 8 detí a najvyšší počet sa znižuje o dve za každé dieťa s mentálnym postihnutím. Tieto ustanovenia majú platiť až od školského roku 2013/2014. No veľké počty detí sú už teraz alarmujúce. Tento počet je pre jedného vychovávateľa nezvládnuteľný. Práca s veľkými počtami je náročná na organizáciu, množstvo

---

²⁰ Vyhláška MŠ SR 323/2008 Z. z. zo 6. augusta 2008 o špeciálnych výchovných zariadeniach.

úloh, ktoré by mali spolu s deťmi zvládať jednoducho nemôžu stíhať. Popritom musia riešiť množstvo problémov, neostáva čas na individuálny prístup, nehovoriac už o rôznych terapeutických činnostiach. Problém nastáva pri výnimočných situáciách, kedy vychovávateľ musí individuálne riešiť aktuálnu situáciu, musí prerušiť činnosť, a to všetko negatívne pôsobí na ostatné deti. Množstvo situácií je citlivých a osobných, ktoré by sa nemali riešiť v prítomnosti ostatných. Môžeme si položiť otázku, kto sa má starať v tomto čase o ostatné deti na skupine? Kompetentní si myslia, že problém vyriešili, keď stanovili odporúčaný počet zamestnancov (§ 13 vyhlášky 323/2008). Tieto počty zamestnancov pre RC sú absolútne nepostačujúce.

Ďalším problémom, ktorý úzko súvisí s počtom detí je financovanie. Pri odporúčaných počtoch detí sa zníži kapacita zariadenia a pri súčasnom normatívnom financovaní nebude možné zabezpečiť plynulý chod zariadení.

Veľký problém majú RC pri zabezpečení návratu detí pri útekoch, alebo pri nevráteniach sa z dovolenky. § 10 ods. 4 vyhlášky hovorí, že by sa mal návrat zabezpečovať v spolupráci so sociálnoprávnou ochranou detí, so sociálnou kuratelou a príslušným útvarom policajného zboru. Skutočnosť je taká, že PZ po nahlásení do RC dieťa zachytí, avšak dieťa späť do zariadenia neprivezú, aj keď sa v § hovorí „o zabezpečení jeho návratu“. Polícia tvrdí, že nie je povinná plniť túto úlohu, ale že majú zabezpečiť jeho prevoz do najbližšieho diagnostického centra, ktoré má na tieto účely zriadené záchytné oddelenie.

Na Slovensku sú záchytné oddelenia len v Bratislave, Ružomberku, Lietavskej Lúčke a v Košiciach. Ak bolo dieťa zachytené vo vzdialených miestach od diagnostického centra a dovoz do kmeňového zariadenia by bol bližší, tak to nemá vôbec logiku. Častokrát sa však stáva, že nechcú previesť dieťa vôbec.

Samozrejme, tento problém vystáva hlavne v nočných hodinách a počas víkendov, keď zo strany RC nie je možné zabezpečiť prevoz dieťaťa hlavne z organizačných dôvodov. Treba na to kvôli bezpečnosti minimálne dvoch – troch ľudí, čo častokrát v nočných hodinách, alebo cez víkend je problematické a polícia nemôže podržať deti na svojich útvaroch.

Prvotným riešením tohto problému by bolo zakotviť v trestnom zákone, aby polícia mohla minimálne 12 hodín zachytené dieťa zadržať. Ďalej, aby si aj samotné RC, ktorých je na Slovensku podstatne viac mohli zriadiť záchytné oddelenia, ktoré by slúžili na záchyt detí na útekoch.

V RC sa môžu podľa § 125 zákona použiť výchovné a ochranné opatrenia. V ods. 6 sa hovorí, že v záujme dieťaťa a jeho ochrany môže riaditeľ na základe odporúčania psychológa umiestniť dieťa v karanténnej alebo ochrannej miestnosti. V praxi je to však nereálne. Psychológ nepracuje 24 hodín denne, telefonicky posudzovať reálnu situáciu tiež nemôže objektívne. Taktiež riaditeľ centra nemusí byť k dispozícii. V mnohých situáciách je nevyhnutné reagovať okamžite.

V tomto prípade by jednoducho stačilo kompetencie presunúť na vychovávateľa, ktorý by posúdil a vyhodnotil konkrétnu situáciu a mal by len oznamovaciu povinnosť. Ide o pedagogických zamestnancov, ktorí majú ukončenú špeciálnu pedagogiku a mnohí aj kurzy na zvládanie takýchto situácií. Taktiež by pomohlo na tento účel vydať metodický pokyn, ktorý by presne vymedzoval podrobnosti pri umiestňovaní detí do ochranných miestností. V dnešnej dobe sa bez závažných dôvodov a objektívnych príčin deti neumiestňujú do ochranných miestností a v žiadnom prípade nie sú porušované ich práva. O každom takomto pobyte sa musí viesť podrobný záznam, ktorý sa predkladá aj pri pravidelných prokurátorských previerkach.

V paragrafe 126 zákona 245, zákon ukladá povinnosť zákonným zástupcom, ktorí majú voči dieťaťu vyživovaciu povinnosť, platiť mesačnú úhradu nákladov za pobyt dieťaťa. Tento zákon pre zariadenia veľa nerieši a pre zariadenie vzniká množstvo práce navyše. Väčšina rodičov umiestnených detí je na hranici hmotnej núdze, sú nezamestnaní a hlavne nezodpovední. Je problematické pre nich uvedené čiastky platiť a pre zariadenie zase priam nemožné od nich tieto čiastky vymáhať. Zariadenie musí na nich vo väčšine prípadov podávať trestné oznámenie. Riešením by bolo jednoducho im túto čiastku neurčovať, štát by mal nájsť iné vhodné riešenie.

V § 128 zákona 245 sa hovorí o vzdelávaní detí v špeciálnych výchovných zariadeniach podľa vzdelávacích programov pre deti s poruchami správania. Taktiež v § 94 školského zákona ods. 2 písm. l sa hovorí, že pri výchove a vzdelávaní detí so zdravotným znevýhodnením alebo žiakov so zdravotným znevýhodnením sa poskytuje vzdelávanie podľa vzdelávacích programov pre deti a žiakov s poruchami správania.

Pri tvorbe vzdelávacích programov pre tieto zariadenia neboli vypracované žiadne vzorové programy, zariadenia dostali len odporúčania, ako sa riadiť vzorovými programami pre základnú školu a špeciálne základné školy. V prípade RC však ide o špecifické zariadenia, kde sa okrem porúch správania pridružujú aj iné postihnutia a riešenie životnej situácie nebolo zohľadnené. Zvlášť pre týchto žiakov a deti by sa mali pripraviť programy, podľa

ktorých by sa postupovalo. To isté sa týka aj výchovných programov pre mimoškolskú činnosť.

Na záver môžeme v stručnosti konštatovať, že hoci v niektorých reedukačných centrách došlo k pozitívnym zmenám (výchovný proces, školská dochádzka, voľný čas, prostredie, atď.), vo viacerých vývoj stagnuje, a preto aktuálne vzniká naliehavá potreba zásadných zmien vo filozofii, koncepcii, diferencovanosti,... zariadení s reedukačným charakterom.

Súkromné liečebno-výchovné sanatórium v Senci načrtáva jednu z možností v tejto oblasti pretože je podľa názoru Strediska dobrým príkladom, keď zariadenie nestojí na reštrikčných opatreniach (relaxačné miestnosti, mreže), ale na aktívnej práci s deťmi, s ich rodinami, na pracovnej a záujmovej motivácii.

Každopádne inštitucionalizácia a pobytové zariadenia by mali byť len jedným z riešení a viac by bolo potrebné využívať, či zavádzať aj iné alternatívne formy (rôzne stupne dohľadu, obmedzený pobyt „domáceho väzenia“), tak ako je to bežné v iných krajinách, ktorých skúsenosti je možné prehodnotiť a širšie aplikovať aj u nás.

5. Kazuistiky prípadov porušovania práv detí (voľné, čiastkové)

1. Profesionálne rodičovstvo

V Správe o dodržiavaní práv dieťaťa za rok 2008 sme sa podrobne venovali problematike profesionálneho rodičovstva. Táto téma sa ukazuje naďalej ako výsostne aktuálna a prípadov spojených s realizáciou jednotlivých návrhov zlepšenia, ktoré boli spomenuté v minuloročnej správe pribúda.

Na Stredisko sa obrátila profesionálna matka, ktorá mala vo svojej starostlivosti maloletú N. Sťažovala sa na necitlivý a neprofesionálny prístup pracovníkov detského domova, ktorí dieťa presunuli do kmeňového detského domova bez toho, aby ju informovali o ďalšom postupe.

Následným šetrením bolo zistené, že o maloletú prejavili záujem žiadatelia, ktorí si podali návrh na zverenie do ich starostlivosti bez kontaktu na príslušný úrad PSVaR.

Na základe rozhodnutia detského domova bola maloletá N. odňatá z profesionálnej starostlivosti, za účelom interakcie s jej staršou sestrou D. Obidve deti boli pod dohľadom psychológa nakontaktované s inou žiadateľkou o pestúnsku starostlivosť (prví žiadatelia mali záujem iba o maloletú N.).

V súčasnej dobe prebieha na súde konanie vo veci zverenia maloletých detí do pestúnskej starostlivosti – konanie nie je ukončené.

Prípadoch sme riešili v spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a príslušným detským domovom.

Problematiky profesionálneho rodičovstva sa týkal aj prípad maloletého M., ktorý bol na základe predbežného opatrenia v profesionálnej starostlivosti od 4 mesiacov veku pre zanedbávanie starostlivosti zo strany rodičov. V ďalšom konaní vo veci samotnej súd nenariadil ústavnú starostlivosť a maloletého zveril do osobnej starostlivosti matke. Podľa vyjadrenia profesionálnej matky dieťa sa vrátilo do nevhodných výchovných pomerov, kde sú

jeho život a zdravie ohrozené. Požiadali sme o vyjadrenie príslušný úrad PSVaR, ktorý konštatoval, že konali v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa čl. 9 a zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele § 56.

Napriek uvedeným skutočnostiam sme upozornili v danom prípade na nutnosť žiadať v konaní o nariadenie súdneho dohľadu a o spoluprácu s príslušným miestnym úradom, pretože na základe súčasnej situácie v biologickej rodine dieťaťa existuje riziko jeho nedostatočnej starostlivosti.

2. Zmena zverenia

Na Stredisko sa obrátili starí rodičia (v zastúpení otca maloletého), ktorí poukazovali na zaujatosť úradu PSVaR vo veci zmeny osobnej starostlivosti. Vo svojej sťažnosti namietali starostlivosť matky, nevhodnosť prostredia a lepšie možnosti pre výchovu maloletého v domácnosti otca. V konaní bolo nariadené súdnoznalecké dokazovanie znalcom z odboru detskej psychológie. Znalec odporučil dieťa zveriť do výchovy otcovi, pričom zohľadnil jeho citovú väzbu na starých rodičov a verbalizované želania dieťaťa. Na pojednávaní bol tiež využitý čl.12 Dohovoru o právach dieťaťa a maloletý bol vypočutý. Tento sa tiež vo svojej výpovedi prikláňal k zmene výchovného prostredia.

Podľa vyjadrenia kolíznej opatrovníčky, boli v domácnosti matky vykonané opakované šetrenia, ktorými neboli zistené v matkinej starostlivosti žiadne nedostatky a kolízna opatrovníčka navrhovala návrh otca na zmenu zverenia zamietnuť ako neodôvodnený. Súd vzal vyjadrenie kolíznej opatrovníčky do úvahy a návrh zamietol.

Požiadali sme príslušný úrad PSVR o vyjadrenie vo veci zaujatosti príslušného úradu PSVR ako aj prijatých opatreniach pri zabezpečení práv a právom chránených záujmov dieťaťa. Prípád je v šetrení.

3. Nariadenie výchovného opatrenia

Matka maloletého P. vo svojej sťažnosti uvádza nevhodný prístup učiteľov k jej synovi, bol opakovane fyzicky aj verbálne atakovaný učiteľmi, neoprávnenne vinený z rôznych priestupkov voči školskému poriadku, atď.

Nakontakovali sme sa s príslušným úradom PSVaR, kde je maloletý 4 roky v evidencii pre závažné výchovné problémy. Dieťa má diagnostikovanú hyperaktivitu, ADHD syndróm. V minulosti po odporúčení odborníkov ho matka umiestnila na dobrovoľný

diagnostický pobyt. Tento zlyhal po krátkej dobe – maloletý utiekol po umiestnení a následne matka pobyt ukončila. Diagnostika nebola zrealizovaná.

Pracovníčky úradu PSVaR trvajú na základe hodnotení zo školy na nariadení predbežného opatrenia, ktorým sa maloletý umiestňuje do výchovného zariadenia.

Dôvodom umiestnenia boli vážne výchovné problémy, opakované zmeny školského zariadenia, poškodzovanie majetku, ohrozovanie zdravia spolužiakov.

Návrh na nariadenie výchovného opatrenia bol podaný za účelom odbornej diagnostiky v zariadení určenom na tento účel.

Matka maloletého s týmto postupom nesúhlasila, vnímala ho ako diskriminačný voči jej synovi.

Po umiestnení maloletého do výchovného zariadenia sme toto navštívili. Stretli sme sa s vedúcimi pracovníkmi zariadenia, s ktorými sme konzultovali ďalší spoločný postup, pri ktorom je nevyhnutná spolupráca s matkou maloletého.

4. Prístup ku vzdelaniu

Na Stredisko sa obrátil otec maloletého, ktorý navštevuje špeciálnu strednú odbornú školu. Uviedol, že vedenie školy sa snaží jeho syna zbaviť a bolo mu doručené podmienené vylúčenie zo školy. Otec dôvody vylúčenia nepokladal za opodstatnené a žiadal o vstup Strediska do riešenia prípadu.

Zúčastnili sme sa stretnutia vedenia školy a odborného tímu pracovníkov, kde bol prítomný aj otec maloletého. Z jednotlivých vyjadrení vyplynulo, že sa nejedná o jednorazové porušenie školského poriadku, ale o jeho sústavné vážne porušovanie. Keďže bolo zistené, že dieťa má syndróm ADHD, zvýšenú impulzivitu, nie však telesné postihnutie, na ktoré je uvedená škola špecializovaná, navrhli sme zmenu školského zariadenia. Oslovili sme vhodnú školu s rovnakým študijným zameraním, kde prejavili ochotu žiaka prijať. Otec však následne s touto zmenou nesúhlasil a prestal spolupracovať. Chlapec naďalej pokračuje v štúdiu na rovnakej škole a jeho problémy so správaním sa naďalej vyostrujú.

Uvedené kazuistiky v skratke ilustrujú typy problémov, s ktorými sa na Stredisko obracajú klienti. Prirodzene, pri viac ako 100 prípadoch, ktoré Stredisko v minulom roku riešilo, je vždy potrebné zohľadniť individuálnosť a špecifiku daného problému.

Je možné konštatovať, že väčšinou ide o prípady, ktorých riešenie vyžaduje dlhé časové obdobie, úspešnosť je ťažko merateľná, avšak dôležitou zostáva možnosť konzultácií a poradenstva pre klientov, ako aj uplatňovania „dobrej praxe“ pri zabezpečení optimálneho variantu riešenia ťažkých životných situácií detí. Pozitívom posledného roku je aj nárast sťažností priamo od detí a priama komunikácia s deťmi.

Použité skratky:

Dohovor o právach dieťaťa – Dohovor

Individuálny reedukačný program – IRP

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR – MPSVR SR

Národný akčný plán pre deti – NAP

Opčný protokol – OP

Policajný zbor – PZ

Reedukačné centrum – RC

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva – Stredisko

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny – úrad PSVaR

Výbor pre práva dieťaťa – Výbor

6. Prílohy – štatistiky z oblasti ochrany práv detí

Príloha 1: Ročný výkaz o vykonávaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za rok 2009 - vybrané údaje ²¹

	Evidenčná časť			
	Počet rodín	Počet detí	z toho	Počet plnoletých
			chlapci (zo stĺ. 2)	
Počet nových prípadov v priebehu sledovaného roka	24 328	33 424	18 076	x
Počet prípadov v priebehu sledovaného roka celkom	131 885	194 809	100 712	8 946
Počet prípadov ku koncu sledovaného roka	237 552	346 213	178 151	x

	Vybrané úkony orgánu SPOD a SK	
	Počet	z toho návrhov
Podané návrhy a podnety	18 999	17 200
na vydanie predbežného opatrenia	1 468	1 161
na nariadenie ústavnej starostlivosti	487	390
na zrušenie ústavnej starostlivosti	221	210
vo veciach výchovy a výživy	16 823	15 439

Orgán SPOD a SK = sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Zisťovanie názoru dieťaťa		
Zisťovanie názoru dieťaťa	Počet zisťovaní	Počet detí
na dožiadanie súdu	10 724	9 174
z vlastného podnetu	13 847	11 369
z iného podnetu	4 518	3 433

²¹ Podklady: Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny. Bratislava, 2010.

Výkon rozhodnutia súdu v zariadeniach na výkon rozhodnutia súdu								
	Počet detí k 1.1. sledovaného roka	V priebehu sledovaného roka				Stav k 31. 12. sledovaného roka počet detí spolu	Počet návštev v rodinách (počas umiestnenia v zariadeniach)	Počet návštev v zariadení
		počet novo- umiestnených detí	počet presunutých detí z iného typu zariadenia alebo z iného okresu	počet ukončenia starostlivosti z dôvodu presunu do iného zariadenia alebo okresu	ukončenie starostlivosti			
Krízové strediská	186	318	2	150	190	166	474	315
Resocializačné strediská	21	40	1	0	24	38	116	64
Diagnostické centrá	31	69	0	11	49	40	161	88
Domovy sociálnych služieb	412	0	8	10	66	344	397	400
Detské domovy	4 297	830	169	127	1 071	4 098	5 938	4 470
Reedukačné domovy	ÚS	629	253	45	18	283	1 421	962
	OV	39	29	0	1	22	138	74
Zariadenie na výkon rozhodnutia súdu - spolu	5 615	1 538	223	315	1 705	5 356	6 944	4 948

Sprostredkovanie náhradnej rodinnej starostlivosti		Počet	Dievčatá zo stí. 1
Počet detí zapísaných v prehľade detí, ktorým treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť (NRS)		1 364	588
v tom	detí, u ktorých rodičia dali po narodení súhlas na osvojenie vopred, bez vzťahu k určitým osvojiteľom (z r. 1)	139	58
	deti zanechané vo verejne prístupnom inkubátore	8	5
	anonymné pôrody	21	10
počet detí, ktorým bola sprostredkovaná NRS v rámci kraja		421	206
počet detí, ktorých spisová dokumentácia bola zaslaná AS v rámci kraja		871	404
počet detí, ktorým bola sprostredkovaná NRS prostredníctvom akreditovaného subjektu v rámci kraja		2	0
počet detí, ktorých spisová dokumentácia bola zaslaná na úrady do iných krajov za účelom sprostredkovania NRS		534	253
počet detí, ktorým bola sprostredkovaná NRS v iných krajoch		86	43
deti, ktorých spisová dokumentácia bola zaslaná na Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže na účely medzištátneho osvojenia		70	19
žiadosti fyzických osôb, ktoré majú záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom		690	x
rozhodnutia o zapísaní do zoznamu	žiadatelia o PS v sledovanom roku	219	x
	žiadatelia o osvojenie v sledovanom roku	305	x
žiadatelia o PS, ktorých žiadosť nebola vybavená		194	x
žiadatelia o osvojenie, ktorých žiadosť nebola vybavená		471	x

Zverenie detí do starostlivosti budúcich osvojiteľov a osvojené deti							
		Počet detí	Počet rozhodnutí súdu	Osvojitelia			
				manželia	jednotlivec	manžel matky	manželka otca
v sledovanom roku bolo zverených do starostlivosti budúcich osvojiteľov		287	272	257	15	x	x
z toho (z r.1)	v sledovanom roku bolo zverených do starostlivosti budúcich osvojiteľov do cudziny	40	34	33	x	x	x
v sledovanom roku osvojené deti právoplatným rozhodnutím súdu		335	316	232	10	89	3
z toho (z r.3)	v sledovanom roku počet osvojených detí do cudziny	20	17	20	x	x	x

Zverenie detí do náhradnej osobnej starostlivosti (§ 45 ods.1, 2 ZR)									
	Počet rodín	Počet detí	zo stĺ.2	Dôvody zverenia				Počet návštev v rodinách	
			deti do 15 rokov	zanedbávanie	vých. problémy	zrušenie ústavnej starost.	iné		
V sledovanom roku bolo zverených do náhradnej osobnej starostlivosti		820	1 087	908	657	21	74	335	1 755
v tom	starí rodičia	555	724	630	488	17	27	192	1 168
	iní príbuzní	192	273	217	140	3	21	109	461
	blízke osoby	73	90	61	29	1	26	34	126
Počet evidovaných detí v náhradnej osobnej starostlivosti k 31.12.		4 227	5 392	4 279	3 678	202	145	1 367	7 182
v tom	starí rodičia	3 329	4 196	3 416	3 043	145	77	931	5 533
	iní príbuzní	681	921	652	506	43	51	320	1 272
	blízke osoby	217	275	211	129	14	17	116	377

Príbuzenský vzťah k dieťaťu v pestúnskej starostlivosti (k 31. 12. 2009)					
	Počet rodín	Počet detí			Počet zaopatrených detí zo stĺpca 4
		do 6 rokov	od 6 do 15 rokov	od 15 do 18 rokov	
Starí rodičia	651	80	467	304	12
Iní príbuzní	340	21	182	166	11
Cudzí	854	287	794	187	4
Spolu	1 845	388	1 443	657	27

Príbuzenský vzťah k dieťaťu v poručníctve (k 31. 12. 2009)						
	Počet rodín	Počet detí			Počet maloletých rodičov zo stĺpcov 2 až 4	Počet zaopatrených detí zo stĺpca 4
		do 6 rokov	od 6 do 15 rokov	od 15 do 18 rokov		
Starí rodičia	272	196	80	42	130	4
Iní príbuzní	219	29	114	130	13	0
Cudzí	46	10	22	21	1	0
Spolu	537	235	216	193	144	4

Pestúni a poručníci						
	Stav rodín k 1.1.2009	V priebehu roka		Stav rodín k 31.12.2009	Počet rodín, kt. bolo dieťa dočasne zverené do starostlivosti	Počet vykonaných návštev v rodinách
		pribudlo	ubudlo			
Pestúni	1 870	225	250	1 845	2	3 523
Poručníci	524	186	173	537	x	983
z toho poručníci deťom maloletých rodičov	135	90	75	150	x	184
Pestúni a poručníci - spolu	2 394	411	423	2 382	x	4 506

Pohyb detí v pestúnskej starostlivosti a v poručníctve						
	Stav k 1.1.2009	V priebehu roka		Stav k 31. 12.2009		Počet detí dočasne zverených do star. občana, kt. má záujem stať sa pestúnom
		pribudlo	ubudlo	počet detí spolu	počet zdravotne postihnutých detí (zo stl. 4)	
Deti v pestúnskej starostlivosti	2 593	283	398	2 478	33	3
Deti v poručníctve	651	209	213	647	5	x
Deti v pestúnskej starostlivosti a poručníctve - spolu	3 244	492	611	3 125	38	x

Maloletí bez sprievodu		Počet	Z toho počet detí, ktoré boli obeťou obchodovania
Počet maloletých bez sprievodu spolu		119	0
Podané návrhy na predbežné opatrenie (§ 75a OSP)		106	0
Počet súdom vydaných rozhodnutí (§75a OSP)		101	0
v tom umiestnených (z r. 1):	detský domov pre maloletých bez sprievodu	101	0
	detský domov	6	0
	záchytný tábor	12	0
z riadku 1	žiadatelia o azyl	38	0
	návrat do krajiny pôvodu	8	0
	zlúčenie s rodinou v tretej krajine	0	0
	tolerovaný pobyt	0	0
	doplnková ochrana	7	0
MBS, ktorým bol úrad ustanovený za opatrovníka		119	0
MBS, ktorým bol rodinný príslušník ustanovený za opatrovníka		4	0
MBS, ktorým bol úrad ustanovený za poručníka (§ 56 ZoR)		0	0
MBS, ktorým bol rodinný príslušník ustanovený za poručníka (§ 56 ZoR)		0	0

Použité skratky:

MBS = maloletí bez sprievodu
PS = pestúnska starostlivosť
OSP = Občiansky súdny poriadok
OV = ochranná výchova
ÚS = ústavná starostlivosť
ZoR = Zákon o rodine

Príloha 2: Medzinárodnoprávna ochrana detí – vybrané údaje²²

1. MEDZIŠTÁTNE OSVOJENIA (k 31. 12. 2009)

Prehľad konaní v oblasti medzištátnych osvojení

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prijatá dokumentácia žiadateľov	120	100	85	41	54	25	44
Prijatá dokumentácia detí	52	60	23	56	101	77	55
Deti v predosvojiteľskej starostlivosti	47	78	41	34	51	51	49

Počet detí v predosvojiteľskej starostlivosti v cudzine podľa pohlavia²³

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Spolu
Chlapci	31	55	27	21	35	36	33	238
Dievčatá	16	23	14	13	16	15	16	113
Spolu	47	78	41	34	51	51	49	351
Vekový priemer:	3,3	4,4	4,6	4,5	4,2	5	3	4,14

Počet detí v predosvojiteľskej starostlivosti v cudzine podľa štátov za roky 2003-2009

Štát	Počet detí
Česko	1
Francúzsko	27
Holandsko	34
Kanada	5
Monako	4
Nemecko	7
Rakúsko	12
Švédsko	35
Taliansko	226
Spolu	351

²² Podklady Výročná správa Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže za rok 2009.
<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=10651>

²³ Medzištátne osvojenia podľa Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach z 29.5. 1993.

Počet detí v predosvojiteľskej starostlivosti v cudzine podľa štátov (za roky 2003-2009)

Štát	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Spolu
Česko	0	1	0	0	0	0	0	1
Francúzsko	11	4	10	0	2	0	0	27
Holandsko	0	3	2	3	7	10	9	34
Kanada	4	1	0	0	0	0	0	5
Monako	1	0	0	0	0	2	1	4
Nemecko	0	0	1	3	2	1	0	7
Rakúsko	2	1	0	3	4	2	0	12
Švédsko	0	3	2	2	6	7	15	35
Taliansko	29	65	26	23	30	29	24	226
Spolu	47	78	41	34	51	51	49	351

Počet detí v predosvojiteľskej starostlivosti v cudzine podľa vekových skupín (roky 2008, 2009)

Štát Počet detí	Rok 2008		Rok 2009	
	do 6 rokov	od 6 rokov	do 6 rokov	od 6 rokov
Holandsko	7	3	9	
Monako	2		1	
Nemecko	1			
Rakúsko	2			
Švédsko	7		15	
Taliansko	14	15	20	4
Spolu	33	18	45	4

2. MEDZINÁRODNÉ RODIČOVSKÉ ÚNOSY

Celkový počet konaní rodičovských únosov a úpravy práva styku spolu k 31. 12. 2009

Štát	Celkový počet konaní		
	Dieťa unesené zo SR	Dieťa unesené do SR	Spolu
Austrália		2	2
Bahamy	1		1
Belgicko		3	3
Cyprus	1	1	2
Česko	16	6	22
Fínsko	1		1
Francúzsko	1		1
Holandsko	6		6
Chorvátsko	1		1
Írsko	5		5
Malta	1		1
Maďarsko	1	4	5
Nemecko	8	4	12
Nórsko	1	1	2
Poľsko	1	1	2
Rakúsko	10	1	11
Španielsko	1	5	6
Švajčiarsko		2	2
Švédsko	1		1
Taliansko	5	6	11
Turecko	1		1
Ukrajina	2		2
USA	1	3	4
Veľká Británia	6	9	15
Spolu	71	48	119

Počet prípadov medzinárodných rodičovských únosov detí (k 31. 12. 2009)

Rok	Počet únosov z cudziny do SR	Počet únosov zo SR do cudziny	Spolu
2002	3	7	10
2003	9	14	23
2004	12	23	35
2005	15	37	52
2006	22	58	80
2007	30	73	103
2008	52	107	159
2009	32	61	93

Počet prípadov medzinárodných rodičovských únosov detí podľa krajín v roku 2009

Štát	Počet únosov z cudziny do SR	Počet únosov zo SR do cudziny	Spolu
Austrália	1		1
Bahamy		1	1
Belgicko	3		3
Cyprus	1	1	2
Česko	3	12	15
Fínsko		1	1
Francúzsko		1	1
Holandsko		4	4
Chorvátsko		1	1
Írsko		5	5
Maďarsko	2	1	3
Nemecko	2	7	9
Nórsko	1	1	2
Poľsko	1	1	2
Rakúsko		7	7
Španielsko	4		4
Švajčiarsko	1		1
Taliansko	6	5	11
Turecko		1	1
Ukrajina		2	2
USA	3	1	4
Veľká Británia	4	9	13
Spolu	32	61	93

3. PRÍPADY UPLATŇOVANIA PRÁVA STYKU RODIČA S DIEŤAŤOM**Prehľad počtu prípadov uplatňovania práva styku rodiča s dieťaťom v roku 2009**

Rok	Počet prípadov ak je dieťa v SR	Počet prípadov ak je dieťaťa v cudzine	Spolu
2002		6	6
2003	3	10	13
2004	6	13	19
2005	6	17	23
2006	6	22	28
2007	10	28	38
2008	14	31	45
2009	12	14	26

Prehľad počtu prípadov uplatňovania práva styku rodiča s dieťaťom, ak je dieťa mimo SR podľa štátov (za rok 2009)

Štát	Počet prípadov ak je dieťa v cudzine
Česko	4
Grécko	1
Holandsko	2
Malta	1
Nemecko	1
Rakúsko	3
Španielsko	1
Švédsko	1
Spolu	14

Prehľad počtu prípadov uplatňovania práva styku rodiča s dieťaťom, ak je dieťa v SR podľa štátov (za rok 2009)

Štát	Počet prípadov ak je dieťa v SR
Austrália	1
Česko	3
Maďarsko	2
Nemecko	2
Rakúsko	1
Španielsko	1
Veľká Británia	2
Spolu	12

4. TRANSFEROVANÉ PLATBY VÝŽIVNÉHO

Prehľad transferovaných platieb výživného za rok 2009

Transferované platby výživného	Suma
- z cudziny do SR	364 794,59 €
- zo SR do cudziny	78 228,75 €
Spolu	443 023,34 €

Prehľad transferovaných platieb výživného v rokoch 2002-2009

Rok	Suma
2002	11 179 277 Sk
2003	10 682 631 Sk
2004	11 845 753 Sk
2005	11 734 018 Sk
2006	10 891 084 Sk
2007	12 480 246 Sk
2008	12 644 643 Sk
2009	443 023,34 € (13 346 521,14 Sk)

Použitá literatúra a zdroje

Bodnárová, B., Filadelfiová J.: Domáce násilie a násilie páchané na ženách v SR. Skrátená verzia záverečnej správy z výskumu. Stredisko pre štúdium práce a rodiny. Bratislava, 2003. ISBN 80-89048-11-0.

Bodnárová, B., Filadelfiová J., Holubová, B.: Reprezentatívny výskum a skúsenosti žien s násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku. Záverečná správa. Inštitút pre výskum práce a rodiny. Bratislava, 2008.

Dohovor OSN o právach dieťaťa z roku 1989 (oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.).

Guráň, P., Rusňáková, E.: Správa o dodržiavaní práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2008. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Bratislava, 2009.

Guráň, P., Filadelfiová, J.: Deti o svojich právach – Slovensko 2009. Záverečná správa z výskumu. Slovenský výbor pre UNICEF. Bratislava 2009.

Guráň, P.: Zneužívanie dieťaťa v rodine. In: Práva a povinnosti rodičov a učiteľov. Raabe Slovensko, s.r.o., Bratislava, 2009.

Michal'ovová, J.: Týranie detí ako spoločenský problém. In. ASPEKTin – feministický webzin. ISSN 1225-8982. Uverejnené 18. októbra 2005. Získané 29. júna 2009. Dostupné na http://www.aspekt.sk/aspekt_in.php?content=clanok&rubrika=21&IDclanok=143.

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 572/2009, ktorým sa upravujú sumy dávky v hmotnej núdzi a sumy príspevku na bývanie.

Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009 – 2013, Príloha 2d

<http://www.gender.gov.sk/index.php?id=729&sID=9132f4b670592f6dc970f6885dd3f93a>

Sajkowska M., Wojtasik, L., (Nadácia Deti nikoho, Poľsko): Ochrana detí pred telesnými trestami – Kampane na zvýšenie povedomia. Vydavateľstvo Rady Európy. V rámci kampane Rady Európy Budovanie Európy pre deti a s deťmi vydala Informačná kancelária Rady Európy v Bratislave. Council of Europe, september 2007. ISBN 978-80-89141-12-8.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

UNECE – gender statistics.

Všeobecná poznámka č. 12: Právo dieťaťa byť vypočuté. Výbor OSN pre práva dieťaťa, 2009. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm>.

Vyhláška MŠ SR zo 6. augusta 2008 o špeciálnych výchovných zariadeniach.

Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom 330/2007 Z. z., zákonom č. 643/2007 Z. z., zákonom č. 215/2008 Z. z. a zákonom č. 466/2008 Z. z.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 571/2009 o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.